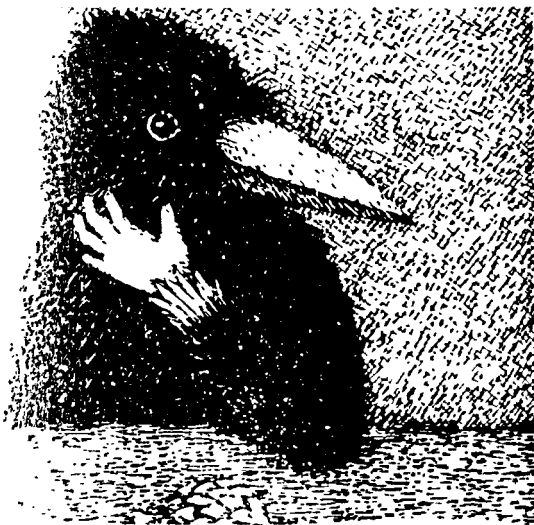

Ἔπεα πτερόεντα

Τό «μαῦρο νέφος» καί οἱ αἰ-
ίες γιά τήν ἀτμοσφαιρική ρύ-
πανση στήν περιοχή τῆς Ἀ-
θήνας.

Τό «μαῦρο νέφος» πού ἐμφανίσθηκε ἀπό τήν ἀνοιξη τοῦ 1977 καί ἀρκετά συ-
χνά ἀπό τότε, μᾶς ἔκανε νά σκεφθοῦμε
μιά ἀκόμη πλευρά τῆς ἀναρχοῦμενης
ἀνάπτυξης τῆς περιοχῆς Ἀθήνας-Πει-
ραιᾶ καί τό στάδιο κορεσμοῦ τῆς. Ὡστό-
σο, ἡ ἀδράνεια τῆς πολιτείας καί τῶν
κατοίκων τῆς περιοχῆς, πέρα ἀπό μερι-
κοὺς πηχιαίους τίτλους τῶν ἐφημερίδων
καί μιά γκρινιάρικη διάθεση τῶν ἄλλων
μέσων ἐνημέρωσης, δείχνει ὅτι ἡ ἀρχή γιά
μιά ριζοσπαστική ἀλλαγὴ σὲν τρόπο
ἀντιμετώπισης τῆς κατάστασης δέν ἔχει
γίνει.

Εἶναι γνωστό σέ ὅλους μας ὅτι ἡ
Ἀθήνα σχεδιάστηκε γιά μιά πόλη τῶν
100.000 κατοίκων. Σήμερα ὅμως ἡ Μη-
τροπολιτικὴ Περιοχὴ τῆς Ἀθήνας
(ΜΠΑ) ἔχει 3,5 ἑκατομμύρια πληθυσμό,
500.000 αὐτοκίνητα πού ἄλωνίζουν τοὺς
στενοὺς δρόμους τῆς καί τό 55% τῶν
βιομηχανιῶν τῆς χώρας, χωρὶς τήν ἀπα-
ραίτητη νομοθεσία πού νά περιορίζει τήν
ἐκπομπή τοξικῶν ἀερίων στήν ἀτμόσφαι-
ρα.

Σ' αὐτά πρέπει νά προσθέσουμε τό
πελῶριο λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ μέ τίς προ-
βλητές, τὰ ναυπηγεῖα, τίς δεξαμενές καυ-
σίων καί τό ἐργοστάσιο τῆς ΔΕΗ (Κερα-
τοῖνι), καθὼς καί τὰ δύο ἀεροδρόμια, 15
χιλιόμετρα ἀπὸ τό κέντρο. Φυσικά ἡ
περιοχή, μέ ὅλη αὐτὴ τὴ συγκέντρωση τῆς
διοικητικῆς, ἐμπορικῆς καί βιομηχανικῆς
δραστηριότητος, ἔχει ὑψηλὸ κατὰ κεφα-
λὴ εἰσόδημα, κατανάλωση ἡλεκτρισμοῦ
καί καυσίων γιά θέρμανση.

Τέλος, ἡ ἔλλειψη περιφερειακῶν δρό-
μων, ἐνὸς ὑπόγειου ἡλεκτροκίνητου με-
τρό, μεγάλες ἐκτάσεις πράσινου καί μέ
μιά ἀναρχοῦμενη οἰκοδομικὴ ἀνάπτυξη
πού σκέπασε μέ μπετονένιους ὅγκους τό
κέντρο τῆς πόλης, ἐπιτάχυναν τήν κατα-
στροφή τῆς οἰκολογικῆς ἰσορροπίας στήν
περιοχή. Συνδυαζόμενα δὺα αὐτά μέ τό
ζεστό κλίμα γιά 8 μῆνες τό χρόνο, τήν
αὐξημένη ὑγρασία, τοὺς περιορισμένους
ἀνέμους καί τίς ἐλάχιστες βροχοπτώσεις,
ἔχουμε δὺα τὰ συστατικά μῆς συνταγῆς
γιά σοβαρά ἐπεισόδια ρύπανσης τῆς

ἀτμόσφαιρας καί βλάβες στό περιβάλλον.

Τό πρῶτο ἐρώτημα λοιπὸν εἶναι ὁ
βαθμὸς συμμετοχῆς τῶν κινητῶν καί ἀκι-
νητων πηγῶν ρύπανσης στό περιβάλλον
καί τό δεύτερο, τί ἔγινε μέχρι σήμερα γιά
νά ἀντιμετωπισθεῖ ἡ κατάσταση.

Ἡ συστηματικὴ καταγραφή τῶν συγ-
κεντρώσεων τῶν ρυπαντῶν στήν ἀτμό-
σφαιρα τῆς ΜΠΑ (πού ἀρχισε ἀπὸ τό
1963 καί συστηματοποιήθηκε ἀπὸ τό
1972) καί τὰ στοιχεῖα κατανάλωσης καυ-
σίων ἀπὸ τὴ βιομηχανία, τίς κατοικίες
καί τὰ κάθε εἶδους ὀχήματα δείχνουν ὅτι:
ἡ βιομηχανικὴ δραστηριότητα εἶναι ὑ-
πεύθυνη γιά τό 80-85% τοῦ διοξειδίου
τοῦ θείου (SO_2), τό 95% τῶν αἰωρουμέ-
νων στερεῶν καί τό 70% τῶν ὀξειδίων τοῦ
ἄζωτου (ὁ σταθμὸς τῆς ΔΕΗ στό Κερα-
τοῖνι καταναλώνει περίπου 700.000 τό-
νους πετρελαίου καί συνεισφέρει στό
35% τοῦ SO_2), ἐνῶ τὰ αὐτοκίνητα τό 95%
τοῦ μονοξειδίου τοῦ ἀνθράκα, τό 85%
τῶν ὑδρογονανθράκων καί τό 50-60%
τοῦ μολύβδου. Οἱ κεντρικὲς θερμάνσεις
τῶν κατοικιῶν συμμετεῖχαν μέ μεγάλο
ποσοστὸ στή ρύπανση τῆς ἀτμόσφαιρας
σέ SO_2 , ὅταν ἐπιτρέπονταν τό μαζοῦτ μέ
περιεκτικότητά 3,5% σέ θεῖο, ἀλλὰ μετὰ
τήν ἀπαγόρευση (Ὁκτώβριος 1977) ἡ
συμμετοχὴ του κυμαίνεται σέ 10-15% γιά
 SO_2 καί καπνὸ γιά 3-4 μῆνες τό χειμῶνα.

Οἱ τιμὲς συγκέντρωσης τοῦ SO_2 , τῶν
αἰωρουμένων στερεῶν καί τῶν ὀξειδίων
τοῦ ἄζωτου (πού συμβάλλουν στή φωτο-
χημικὴ ρύπανση) εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλές
(σχεδόν 2-3 πάνω ἀπὸ τὰ ἀνώτατα ἐπι-
τρεπόμενα ὅρια) γιά 30-40 ἡμέρες τό
χρόνο. Σ' αὐτές θά ἔπρεπε νά προσθέσου-
με τίς περιπτώσεις μὲ ἐπεισόδια θερμο-
κρασιακῆς ἀναστροφῆς (15-20 ἡμέρες)
πού εὐνοοῦν τὴ δημιουργία καί συγκρά-
τηση τοῦ «μαύρου νέφους» σέ ὕψος
100-150 μέτρα στήν ἀτμόσφαιρα τῆς
ΜΠΑ, μέ τίς γνωστὲς συνέπειες τοῦ τοσου-
ξίματος στὰ μάτια, τὸν ἐρεθισμό τοῦ λαι-
μοῦ καί τίς ἀναπνευστικὲς δυσκολίες σέ
ἄτομα μέ πνευμονικὲς παθήσεις.

Οἱ ἐπιδημιολογικὲς μελέτες πού
ἔχουν γίνει σέ ἄλλες μεγάλες πόλεις μέ τὰ

ἴδια περιστατικά ἀτμοσφαιρικῆς ρύπανσης, ὅπως καὶ στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ σέ περιορισμένο ἀριθμὸ καὶ μεθοδολογία, δείχνουν ὅτι ὑπάρχει σημαντικὴ αὐξηση τῶν ἀναπνευστικῶν καὶ καρδιοαγγειακῶν νοσημάτων, καθὼς καὶ ἐπιδείνωση τῆς ὑγείας τῶν ἡλικιωμένων πού πάσχουν ἀπὸ βρογχίτιδα, ἄσθμα κλπ.

Δέν εἶναι ὅμως μόνο ἡ ὑγεία τῶν κατοίκων πού ὑποβάλλεται μέ τὴν ἀτμοσφαιρικὴ ρύπανση, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐρύτερο περιβάλλον τῆς ΜΠΑ. Τὰ κτίρια, τὰ μνημεῖα ἀπὸ μάρμαρο (ἡ περίπτωση τοῦ Παρθενῶνα καὶ τῶν μνημείων στὴν Ἐλευσίνα εἶναι χαρακτηριστικὴ) καὶ ἡ ποιότητα τῆς ζωῆς στὴν Ἀθήνα – Πειραιᾶ – συνοικίες, ἔχει ὑποβιβαστεῖ σέ σημαντικό βαθμὸ, ὥστε νὰ μιλάμε σήμερα γιὰ οἰκολογικὴ κρίση στὴν περιοχή.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο πού ἐπιβάλλει τὴν αὐστηρὴ νομοθετικὰ μείωση τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ρύπανσης ἀπὸ τὶς διομηχανίες (πού στὴν περίπτωση τῆς ΜΠΑ εἶναι οἱ κύριες ρυπογόνες πηγές) εἶναι μιά σειρά ἀπὸ μελέτες τῆς ΕΡΑ (Environmental Protection Agency) στὶς ΗΠΑ πού ἀποκαλύπτουν ὅτι, τὸ κόστος (ἐγκαταστάσεις καθαρισμοῦ τῶν τοξικῶν ἀερίων κλπ) ἀπὸ σταθερές πηγές εἶναι τὸ 30% τοῦ ὀφέλους πού προκύπτει (μείωση ἐξόδων νοσηλείας, ἀπώλεια παραγωγῆς, μισθῶν καὶ περιορισμὸς τῆς θνησιμότητας) ἐνῶ γιὰ τὶς κινητές πηγές (αὐτοκίνητα) τὸ κόστος εἶναι κατὰ 60–120% μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ὄφελος, ἀνάλογα μέ τοὺς περιορισμούς.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς νομοθεσίας γιὰ τὴν ἀτμοσφαιρικὴ ρύπανση, μέχρι σήμερα ἔχουν ὑπογραφεῖ τρία μόνο νομοθετικά κείμενα (Π.Δ 922/77 γιὰ τὴν ἀπαγόρευση μαζοῦτ μέ 3,5% σέ θεῖο γιὰ κεντρικὲς θερμάνσεις, Ν. 614/77 γιὰ ἔλεγχο καυσαερίων στὰ αὐτοκίνητα καὶ Ὑπουργ. Βιομηχανίας καὶ Ἐνεργείας 52959/1225/78 γιὰ τὰ ὑγρά καύσιμα στὴ βιομηχανία) πού ὅμως δέν τηροῦνται αὐστηρά, ὅπως θὰ ἀπαιτοῦσαν οἱ περιστάσεις. Ἐπίσης ἀπὸ τὸ 1972 τὸ Ὑπ. Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, μέ τὴ βοήθεια διεθνῶν ὀργανισμῶν, δημιούργησε μιά σοβαρὴ ἐρευνητικὴ ομάδα (ΠΕΡΠΠΑ) γιὰ τὴ μελέτη τῆς ρύπανσης στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ΜΠΑ, ἀλλὰ μέ μικρὸ ἀριθμὸ σταθμῶν, γιὰ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ρυπαντές καὶ μέ περιορισμένες ἀρμοδιότητες. Τό πιὸ σημαντικό νομοθέτημα, τῶν Ὑπ. Βιομηχανίας καὶ Ἐργασίας,

γιὰ τὴν «προστασία τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν ἐργαζομένων ἐκ τῆς ρύπανσεως τῆς προερχομένης ἐκ διομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων» (δές Σύγχρονα Θέματα, Νο 7, 1980) ἀναβάλλεται ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν διομηχανῶν πού δέ θέλουν νὰ ἐπωμισθοῦν τὶς οικονομικὲς συνέπειες.

Ἔτσι, μέ συνεχόμενα καὶ περιοδικὰ ἐπεισόδια ρύπανσης, τὴν ἀποπνικτικὴ ἀτμόσφαιρα ἀπὸ τὰ καυσαέρια καὶ τὴ θολωμένη πρωινὴ Ἀθήνα θὰ ἐκτονῶνουμε τὴν ὀργή μας μέ πηχίαιους τίτλους στὶς ἐφημερίδες καὶ μερικὲς μικροδιαδηλώσεις μέ ἀναπνευστικὲς μάσκες μέχρι τὴν Βουλὴ, γιὰ ἀρκετὰ χρόνια ἀκόμη.

Θ. Βαλαβανίδης

Μέ ἀφορμὴ τοὺς σεισμούς...

Κοντεύουν ἤδη νὰ ξεχαστοῦν οἱ σεισμοί. Παραμένουν ὅμως διάφορα γεγονότα πού ἐκδηλώθηκαν μέ ἀφορμὴ τοὺς σεισμούς καὶ πού ἀναδεικνύουν, ἂν ὄχι ἐπικίνδυνα, τότε σίγουρα ἀνησυχητικὰ σημάδια τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς – μιάς καθημερινότητας πού ἤδη ἐδῶ καὶ ἓνα χρόνο ἑτεροπροσδιορίζεται ἀπὸ τὶς ἐπερχόμενες ἐκλογές. Προεκλογικὴ λοιπὸν καὶ ἡ ἀντίδραση κυδέρνησης καὶ ἀντιπολίτευσης γιὰ τοὺς σεισμούς.

Δέ θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐδῶ μέ τὸ ἂν ἦταν ἢ ὄχι σέ ἐτοιμότητα ἡ κρατικὴ μηχανὴ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τοὺς σεισμούς (σίγουρα δέν ἦταν), ἂν φταῖνε ἢ ὄχι οἱ ἐργολάβοι ἢ ὀρισμένοι μηχανικοὶ γιὰ τὴν ἔκταση τῶν ζημιῶν (σίγουρα φταῖνε), ἂν θὰ δοθοῦν ἢ ὄχι ἐπαρκὴ δάνεια (δέν ἔβρω). Θὰ ἐπιχειρήσω ὅμως νὰ δείξω κάποιες ἄλλες – περιεργές ἴσως – πλευρές τῶν σεισμῶν.

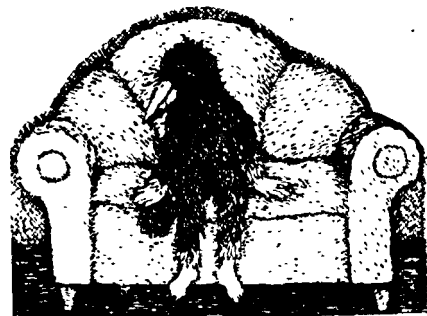
Δέ νομίζω νὰ ἔχει υπάρξει ἀντίστοιχη περίπτωση ὅπου ἡ «προσπάθεια» ἐκλαίκευσης – καὶ ὑποτιθέμενης ἀπομυθοποίησης – ἑνὸς φυσικοῦ φαινομένου νὰ ἔχει ὀδηγήσει στὴν παραπέρα μυθοποίησίν του. Π.χ. τὸ κατὰ κόρον ἐπαναλαμβανόμενο ὅτι ἡ «σεισμολογία εἶναι μιά στα-

τιστικὴ ἐπιστήμη» σημαίνει μεταξὺ ἄλλων ὅτι δέν εἶναι μονοσήμαντὴ ἢ ἀνάγνωση τῶν στοιχείων πού προκύπτουν ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο φυσικὸ φαινόμενο. Ἄν προσθέσουμε ἐδῶ καὶ τὰ σοβαρά μεθοδολογικά προβλήματα σχετικὰ μέ τὴν ἐρμηνευτικὴ ικανότητα μιάς στατιστικῆς ἐπιστήμης καὶ παράλληλα τὸν ἀναγκαστικὸ ἐπαναπροσδιορισμὸ τῆς δυνατότητάς της νὰ προβλέπει νέα φαινόμενα, εἴμαστε ἀντιμέτωποι μέ μιά ἰδιαίτερα δύσκολη περίπτωση ἐκλαίκευσης ἀκόμη καὶ «κάτω ἀπὸ κανονικὲς συνθήκες» – πόσο μᾶλλον στὶς συνθήκες πού ἔγινε. Ποιὸ αἶσθημα εὐθύνης, λοιπόν, ὥθησε σχεδὸν ὅλες τὶς ἐφημερίδες νὰ θεωρήσουν δημοσιογραφικὴ ἐπιτυχία τὴν «ἀνακάλυψη» διαφόρων ξένων σεισμολόγων πού εἶχαν προβλέψει ἢ ἰσχυρίζονταν πὼς μποροῦν νὰ προβλέψουν σεισμούς;

Τὶς ἐπόμενες μέρες μετὰ τοὺς σεισμούς ἀντιμετωπίσαμε πάλι μιά θλιθερὴ καὶ ἄθλια πολιτεία: ὑπουργοὶ νὰ τσακώνονται γιὰ τὸ ποῖος θὰ ἀναλάβει νὰ πραγματοποιήσει τὶς ἐπισκευές, κομματάρχες νὰ μοιράζονται σκηνές, ἡ τηλεόραση νὰ δείχνει πλήθη σεισμοπλήκτων νὰ χειροκροτοῦν ἀρμόδιους πού «ἐπισκέπτονταν τὴν περιοχή», ὁ γενικὸς γραμματέας τοῦ ὑπουργείου Δημοσίων Ἔργων νὰ δημοσιεύει στὶς ἐφημερίδες ὁδηγίες γιὰ τὴ διαπίστωση τῶν ρωγμῶν νὴ δικτὶ του φωτογραφία δίσπλα στὰ σκίτσα, πού ἐνῶ νόμιζε κανεὶς πὼς ἦταν ἀνακοίνωση τοῦ ὑπουργείου, ἦταν στὴν πραγματικότητα προεκλογικὴ διαφήμιση τοῦ ἴδιου τοῦ γενικοῦ γραμματέα.

Καὶ ἦρθε ἡ μέρα πού ἡ πολιτεία ἔπραξε ὑπεύθυνα: Ἀπεριόριστος χρόνος τὴ δράδῃ τῆς Καθαρῆς Δευτέρας γιὰ συζήτησιν μέ τοὺς δύο σεισμολόγους ἀπὸ τὴ Σουηδία, τὸν «δικό μας» κ. Δρακόπουλο μέ συντονιστὴ τὸν κ. Καψή. Ἐθνικὴ συμπίλωση; Ὁ διευθυντὴς τοῦ τρομεροῦ ἀντικυδεγνητικοῦ συγκροτήματος, στὴν ΕΡΤ τοῦ σκληροῦ ὑφυπουργοῦ. Καὶ ἔγινε ἐκεῖ κακὸ μεγάλο!

Διαμάχη δέν ὑπῆρξε καμία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ διαπίστωση τῆς ἐνέργειας τοῦ πρώτου σεισμοῦ: 6,6 Ρίχτερ λέγαμε ἐμεῖς 7,0 οἱ Σουηδοί. Κερδίσαμε ὅμως ἐμεῖς ἐπειδὴ καὶ τὸ Κολοράντο ἔδειξε 6,7. Δύο ἓνα λοιπόν ὑπὲρ μας. Ἡ κουδέντα συνεχίστηκε, ἐμεῖς δέν καταλαβαίναμε τίποτε ἀλλὰ μᾶς ἔπειθε ἡ σιγοσυρία, ἡ «ἐπιστή-

μη», τό «υπεύθυνο» συγκρότημα —καί ό κ. Κουλχάνεκ πού τό πουκάμισό του μέ τίς οριζόντιες ρίγες, δέν ξεχώριζε από χαρτί σειсмоγράφου. Κάποια στιγμή οί έπιστήμονες έβγαλαν μιά διαφάνεια μέ τό «προφίλ» του πρώτου σεισμού· «είδαμε» ότι «ταιριάζει» μέ τό «προφίλ» του δεύτερου σεισμού, είπαν όλοι γιά «δίδυμους σεισμούς», μίλησαν γιά «στατιστικά περιθώρια» καί άφού όλοι συμφώνησαν μέ όλους, κατέληξαν (μάλιστα κατέληξαν) πώς οί δονήσεις είναι μετασεισμικές.

Κανείς δέν νομίζω ότι κατάλαβε τίποτα, όμως όλοι πείσθηκαν. Δέ μās έπεισαν, βέβαια, τά έπιχειρήματα γιατί άπλούστατα δέν ύπήρχαν. Μās έπεισε-ή είκόνα, οί διαφάνειες, σί όροι, οί κουδέντες στό άγγλικό μεταξύ του κ. Δρακόπουλου καί των ξένων.

● 16 Μαρτίου 1981. Σ' ένα οικόπεδο μέ 5—6 σκηνές, μιά γυναίκα αναλαμβάνει ν' άπαντήσει καί γιά τούς ύπόλοιπους, στην έρώτηση δημοσιογράφου γιά τό γιατί δέν γυρίζουν στό σπίτι τους. «Θά γυρίσουμε μονάχα άν δέν γίνει σεισμός στίς 20 του μήνα» λέει ή γυναίκα. «Γιατί περιμένετε νά γίνει σεισμός στίς 20» ρωτά ό δημοσιογράφος. Καί ή άπάντηση: «Στή Θεσσαλονίκη ό πρώτος σεισμός έγινε στίς 24 Μαΐου καί ό δεύτερος, πού ήταν ισχυρότερος από τόν πρώτο, έγινε στίς 20 Ιουνίου. Έδώ ό πρώτος έγινε στίς 24 Φεβρουαρίου γι' αυτό καί φοβόμαστε μήν καί γίνει σεισμός στίς 20 Μαρτίου».

● «Η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Αθηνών εύχαριστεί τόν κ. Δρακόπουλο γιά τήν έπιστημονική παρακολούθηση των σεισμών...». Η έκπληκτική αυτή ανακοίνωση όπως άποδείχθηκε άργότερα δέν ήταν πρωταπριλιάτικο άστείο. Η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Αθηνών δέ δηλώνει τή συμπαράστασή της στό προσωπικό του έργαστηρίου σεισμολογίας γιά τίς δυσκολίες πού αντιμετώπιζουν (πού θά ήταν καί κατανοητό) αλλά εκφράζει τίς «εύχαριστίες της γιά τήν έπιστημονική παρακολούθηση του φαινόμενου» αφήνοντας έτσι περιθώρια γιά τό ένδεχόμενο καί της μή έπιστημονικής παρακολούθησης. Δέ νομίζω ότι ύπάρχει σέ κανένα μέρος του κόσμου κάποιο όργανο πού εύχαριστεί κάποιους έπειδή έκαναν τή δουλειά τους σεβόμενοι τή μέθοδο αυτή καί όχι κάποια άλλη...

Οί σεισμολόγοι, τό συγκρότημα, ή

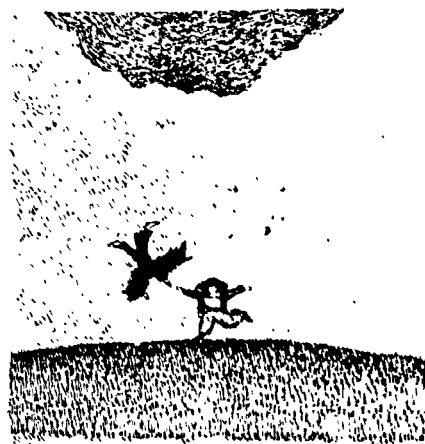
ΕΡΤ. Η συμπτωσιολογία της γυναίκας. Η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τρεις όψεις μιάς άνησυχητικής πραγματικότητας, τρεις άλληλοσυμπληρούμενες εκφράσεις μιάς κατάστασης στην όποία —δυστυχώς— έχουμε συνηθίσει.

Κάποια στιγμή, στην ίδια έκπομπή, ό κ. Δρακόπουλος άρχισε νά μιλάει γιά τόν πανικό των Αθηναίων, πού μέ διάφορες άστοχες ένέργειες πού έγιναν τό βράδυ του σεισμού θά μπορούσαν νά είχαν σκοτωθεί πολλά άτομα. Τόν διέκοψε όμως ό κ. Καψής τονίζοντας πώς ό ίδιος θά υπεραμυνθεί των Αθηναίων οί όποιοι δέν ήξεραν, γιατί κανείς δέ φρόντισε νά τούς ενημερώσει έγκαιρα. Όταν όμως ό ίδιος άργότερα άπηύθυνε στους ξένους τήν έρώτηση γιά τήν καταλληλότητα του έδάφους στην εγκατάσταση πυρηνικών αντιδραστήρων, είπε στον κ. Δρακόπουλο ότι δέν είναι ύποχρεωμένος νά τήν άπαντήσει άν δέ θέλει νά «άναμειχθεί σέ μιά έσωτερική διαμάχη». Καί ό κ. Δρακόπουλος δέν άπάντησε. Δημόσια πρόσωπα προτρέπονται νά μήν πάρουν θέση σέ τόσο σημαντικά ζητήματα. Καί δέν παίρνουν. Καί μετά, οί ίδιοι πάλι, θά «καταγγείλουν» ότι κανείς δέν ενημερώνει τό «λαό».

Τελειώνοντας, καί σχετικά μέ τό θέμα της κοινωνικής ευθύνης των έπιστημόνων, του όλου καί της συμμετοχής τους στή γενικότερη διαδικασία εκπαίδευσης καί ενημέρωσης, θά ήθελα νά παραθέσω τίς έξαιρετικά εύστοχες παρατηρήσεις του Μάριου Πλωρίτη (Τό Βήμα, 29/3/1981). Στο άρθρο του μέ τίτλο «Απορίες ενός άπορου νέου»: «Πού ήταν οί σεβαστοί αυτοί κύριοι (οί σεισμολόγοι) τώσον καιρό; Αφού ήξεραν —όπως μās λένε τώρα— πώς ή Ελλάδα είναι ή πιό σεισμογενής χώρα στην Ευρώπη καί τήν Ασία μετά τήν Ιαπωνία... άφού ήξεραν ότι οί άντισεισμικοί κανονισμοί είναι μπαγιατίτικοι... Γιατί περίμεναν νά έρθει ό σεισμός της 24/2 γιά νά μιλήσουν καί νά μās φωτίσουν καί νά «μās μάθουν»;... Γιατί οί έπιστήμονές μας δέν ενημέρωσαν καί δέν προειδοποίησαν κράτος καί κοινωνία γιά τούς κινδύνους πού διατρέχουμε καί γιά τίς προφυλάξεις πού πρέπει νά πάρουμε; (... Μήπως γιά νά μή μās πανικοβάλουν προκαταβολικά; Αλλά οί έπιστήμονες πρέπει νά είναι Προμηθεΐς καί όχι Έπιμηθεΐς... Η μήπως είχαν προειδο-

ποιήσει καί τό κράτος έκώφευσε κατά τή συνήθειά του; Αν τά είχαν κάνει όλ' αυτά κι άν οί ύποδείξεις τους πετάχτηκαν στό χρονοντούλαπο των ύπουργικών μανδαρίνων τότε οί έπιστήμονές μας έχουν χρέος νά τό δηλώσουν... Αλλιώς, τα κινδυνεύουν νά θεωρηθούν καί εκείνοι *συνυπεύθυνοι*. (Οί ύπογραμμίσεις στό άρθρο).

Κώστας Γαβρόγλου

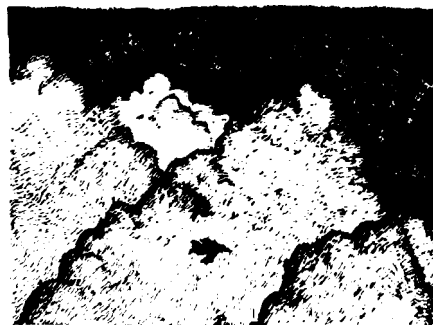

Έκβιομηχάνιση - περιβάλλον καί δημαγωγία

Η ύπόθεση του «πετροχημικού» δρίσκεται πάλι σέ άδιέξοδο.

Ίσως δέν θά άξιζε τό κόπο νά άσχοληθεί κανείς μέ ένα άκόμα άδιέξοδο πού έμφανίζεται σέ μιά άνεργμάτιστη πολιτική ανάπτυξης όπως έξελίσσεται καί εφαρμόζεται μιά όλόκληρη 30ετία στή χώρα μας. Έκείνο πού τραβά ώστόσο περισσότερο τή προσοχή μας, είναι μιά νέα διάσταση πού έμφανίζεται έτσι στό πρόβλημα της βιομηχανικής ανάπτυξης γενικότερα καί πού του δίνει καί ιδιαίτερη όξύτητα καί κάποια νέα μορφή.

Η διάσταση αυτή είναι ή λαϊκή αντίθεση μέ οργανωμένη καί επιθετική μορφή σέ έργα βιομηχανικής ανάπτυξης. Δέος καί άμηχανία δοκιμάζει κάθε υπεύθυνος πολίτης πού πιστεύει καί σέβεται τή λαϊκή θέληση μπροστά σ' αυτό τό φαινόμενο μιάς άποπροσανατολισμένης λαϊκής έξέγερσης, όταν άναλογίζεται ότι ή ιδέα της Β.Α. γεννήθηκε μέσα από άγώνες καί θυσίες γιά έθνική καί λαϊκή

προκοπή. Καί γεμίζει απογοήτευση βλέποντας υπεύθυνους πολιτικούς καί κοινωνικούς φορείς νά τούς υποδαυλίζουν, αποδίδοντας σέ μικροπολιτικά όφέλη.

Ἡ βιομηχανική ανάπτυξη τῆς χώρας εἶναι μιά πολύ μεγάλη υπόθεση, πού ἐνδιαφέρει ὁλόκληρο τό λαό καί δέ μπορεί νά παίξει κανεῖς μαζί της.

Εἶναι δέβαιο ὅτι λέγοντας Β.Α. δέν ἐννοοῦμε ὅλοι τό ἴδιο πράγμα σήμερα, ὅπως εἶναι γνωστό ὅτι πρὶν λίγα χρόνια ἀκόμα οἱ ἀπόστολοι τῆς Β.Α. ἐθεωροῦντο «ἐθνικῶς ὑποπτα» πρόσωπα καί σέ ἀκραίες περιπτώσεις γίνονταν στόχος τῶν ἐκτελεστικῶν ἀποσπασμάτων. Τά «Σύγχρονα Θέματα» στήν πρώτη τους περίοδο ἔχουν τό μερίδιό τους δίπλα στόν «Ἀνταῖο», τήν ΕΠ-ΑΝ, τήν ΕΜΟ-ΚΑ καί ἄλλους, στόν ἀγῶνα γιά τήν ἀναγνώριση τῆς ἐκβιομηχάνισης τῆς χώρας σάν τῷ μοναδικῷ δρόμῳ πρὸς μιά ἀνεξάρτητη καί εὐημεροῦσα Ἑλλάδα.

Δύσκολα θά μπορούσε κανεῖς νά ἰσχυριστεῖ ὅτι οἱ χθεσinoὶ θεωρητικοὶ τῆς «ψωροκώστιανας» καί ὄψιμοι ὁπαδοί τῆς Β.Α. ἔχουν τούς ἴδιους στόχους μέ τούς ἀνέκαθεν ὑποστηρικτές της. Ὅπως τό ἴδιο θά ἦταν ἀσάχα νά λεχθεῖ ὅτι οἱ ἀρχικές ἀπόψεις γιά τή Β.Α. θά ἔπρεπε νά μείνουν ἀναλλοίωτες.

Ἡ ραγδαία τεχνολογική ἀνάπτυξη τῆς ἐποχῆς μας καί ἡ, τό ἴδιο ραγδαία, οἰκονομική ἀνοδος, δημιούργησαν νέα προβλήματα, νέες προοπτικές, σχεδόν ἀγνωστες πρὶν ἀπό λίγο. Ἡ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος, ἡ ὑποδάθμιση τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς στίς νέες ἐκβιομηχανιζόμενες κοινωνίες, ἡ ἐξάντληση τῶν φυσικῶν πόρων, τό ἐνεργειακό, σήκωσαν πελώρια ἐρωτηματικά γιά τήν ὁρθότητα τοῦ ἀναπτυξιακοῦ δρόμου πού ἀκολουθοῦμε. Καί ἀκόμα παραπέρα, ἀν μᾶς χρειάζεται μιά τέτοια ἀνάπτυξη, πού μετριέται μέ τό «κατά κεφαλὴν προϊόν».

Τό ἐρώτημα εἶναι ἀρκετά πολυσήμαντο καί εἶναι ἀδύνατο νά ἀπαντηθεῖ μέ μιά μονοσήμαντη ἀπάντηση. Θά μπορούσε νά πεί κανεῖς ὅτι δάζει ἓνα δίλημμα πού ἡ ἐλλοκρίνειά του ὅμως δέν εἶναι τόσο προφανές. Τό πρόβλημα ἐμφανίζεται σέ διάφορα ἐπίπεδα: παγκόσμιο, ἐθνικό, διαφόρων κλάδων, συγκεκριμένων περιπτώσεων κλπ. Οἱ προτάσεις γιά τήν ἀντιμετώπισή του, ὅσο λογικές κι ἂν φαίνονται —σάν ἐκείνη γιά μηδενική

ἀνάπτυξη τοῦ Club τῆς Ρώμης— δέ γίνονται ἀπό ὅλους δεκτές μέ τήν ἴδια ἀντίδραση. Εἶναι φυσικό νά μήν μπορούν νά συμφωνήσουν οἱ φτωχοὶ τῆς γῆς μέ τούς πλούσιους σέ ἓνα πάγωμα τῆς ψαλίδας πού τούς χωρίζει. Ὅπως τό ἴδιο δέν μπορεί νά ἀρνηθεῖ ὁ καπιταλιστικός κόσμος αὐτό πού ἀποτελεῖ τήν οὐσία τῆς ὑπαρξῆς του: τή χωρίς ὅρους καί ὅρια «ἀνάπτυξη».

Βέβαια ὅλοι μιλοῦν γιά προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος μέ τόν πιό μεγάλο σεβασμό καί ἐνδιαφέρον. Νέες μεγάλες μπιζνες ἀναπτύσσονται γύρω ἀπό τή θεραπεία τοῦ περιβάλλοντος πού προσβάλλεται ἀπό τή βιομηχανική καί ἄλλη δραστηριότητα τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, ἀλλά κανεῖς υπεύθυνος —κυβέρνηση ἢ πολιτικό κόμμα μέ προοπτική ἐξουσίας— δέν πῆρε τήν ἀπόφαση νά διακηρύξει ἀνοιχτά καί πολύ λιγότερο νά ἐφαρμόσει μιά πολιτική φρέναρίσματος τῆς Β.Α. στό ὄνομα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος.

Τά πράγματα περιπλέκονται περισσότερο στά παρακάτω ἐπίπεδα, ὅταν ἀναγκαστικές τάσεις πού ἐνδιαφέρονται γιά τή μονοπώληση ἢ ὀλιγοπώληση ὀρισμένων κλάδων ὑποδαυλίζουν τοπικές ἀντιθέσεις γιά τήν ἰδρυση νέων ἀνταγωνιστικῶν βιομηχανιῶν, μέ πρόσχημα τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ὅταν στό ὅλο θέμα ἐμπλέκεται ἡ τάση γιά διεθνή καταμερισμό ἐργασίας.

Μέσα στό σκοτεινό καί πολύπλοκο, ἀντικειμενικά, αὐτό πλαίσιο, ἡ ἐλληνική ἐκδοχή τοῦ προβλήματος παίρνει μιά ἰδιαίτερη ὄψη καθώς χρωματίζεται ἀπό τήν πατροπαράδοτη ἀσυναρτησία τῆς κρατικῆς μηχανῆς, τήν κυβερνητική ἀνεπάρκεια συνδυασμένη μέ συμφέροντα κάθε μορφῆς καί τήν ἐξάρτηση ἀπό ἐξωελληνικά κέντρα πιέσεων καί ἀποφάσεων.

Ἡ ἰδρυση μιᾶς μονάδας πετροχημικῶν στήν Ἑλλάδα εἶχε κριθεῖ σά βασική προϋπόθεση γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας στόν τόπο μας ἐδῶ καί τριάντα περίπου χρόνια.

Γιά λόγους πού εἶναι λίγο-πολύ γνωστοί σ' ὅλους, τό ἔργο αὐτό δέν ἔγινε. Γιά τούς ἴδιους λόγους περίπου πού ἡ ὑπικάμινος πού μᾶς κατακυρώθηκε ἀπό τίς γερμανικές ἐπιανορθώσεις, δέ στήθηκε ποτέ καί πούληθηκε γιά παληοσίδερα,

μέ ἀξίωση τοῦ προτέκτορα — πρεσβευτῆ Γρκέντου.

Τώρα τελικά ἀποφασίστηκε νά γίνει. Τό νά σταθεῖ κανεῖς στήν κριτική κατὸ τῆς κυβέρνησης καί τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν γιά τόν τρόπο πού χειρίστηκαν τὸ ὅλο θέμα, νομίζομε πῶς καί ἄσκοπο καί ἀνιαρό θά ἦταν. Χιλιοσιπωμένα πράγματα πού θά ἔπρεπε νά τά θεωροῦμε σό δεδομένα γιά τήν παρούσα κατάσταση. Θά ἔπρεπε μέσα ἀπὸ αὐτά νά ξεχωρίσουμε δύο θετικά γεγονότα: τό ὅτι γίνεται τὸ ἐργοστάσιο καί ὅτι τό ἐκτελεῖ μιά κρατική ἐταιρεία. Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτά ἢ παραμέμψαν ὅλων ὧν ἐνδιαφέρονται γιά τήν προκοπή τοῦ τόπου, θά ἔπρεπε νά εἶναι πρὸς τήν κατεύθυνση τῶν καλύτερων ὁρων ὑλοποίησης τῆς ἀπόφασης.

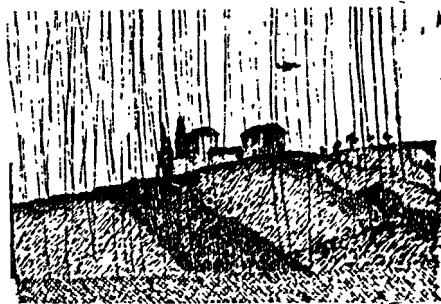
Μέσα στοὺς ὅρους αὐτοὺς, πρωταρχικῆς σημασίας εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀφοροῦν στήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος, γιὰ τὴν βιομηχανική ἀνάπτυξη μέ σύγχρονη καταστροφή τῆς φύσης εἶναι ἀπαράδεκτη.

Προσφέρουν ὅμως τὴ χειρότερη ὑπηρεσία ἐκεῖνοι πού ὑποστηρίζουν ἢ ἀφήνουν νά ἐννοηθεῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατη ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος μέ κατάλληλα τεχνικά μέτρα καί σοβαρὴ καί υπεύθυνη μελέτη.

Ἡ ἐκλογή τῆς θέσης τοῦ ἐργοστασίου ἔχει σοβαρὴ σημασία. Οἱ ἀντιρροήσεις, γιά τὴν ὁρθότητα τῆς τελευταίας ἐκλογῆς στίς ἐκβολές τοῦ Ἀχελώου, ὅσο κι ἂν ἔχουν ἐπενδυθεῖ μέ μιά δῆθεν ἐπιστημονικότητα, δέ φαίνονται ἀρκετὰ πειστικές. Δέν εἶναι ἀνάγκη νά εἶναι κανεῖς εἰδικός γιά νά ἀντιληφθεῖ ὅτι ἡ μελέτη τῆς ομάδας ἐπιστημόνων τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν πάνω στό θέμα εἶναι διάτρητη καί ἡ μόνη ἀξία της εἶναι ὅτι ξεσήκωσε μιά θύελλα χωρὶς προηγούμενο, ἀπευθυνόμενη σέ ἀπληροφόρητο κόσμο.

Μέ βάση αὐτές τίς ἀντιρροήσεις δέν θά ὑπάρξει στήν Ἑλλάδα θέση γιά τό ἐργοστάσιο.

Τό μόνο σοβαρό «ἐπιχείρημα» εἶναι αὐτό πού ἀνάπτυξε ὁ Πρόεδρος τοῦ τοπικοῦ συλλόγου στό Συνέδριο τοῦ ΤΕΕ γιά τὴ Βιομηχανία. «Ἐμεῖς οἱ ἀγρότες, εἶπε, εἴμαστε εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ γεωργικὴ καλλιέργεια, ἡ χούντα μᾶς ἔκανε καί πολλά ἐγγειοδελτικά ἐπενδύοντας 5 δισ. καί μᾶς αὔξησε ἔτσι τό εἰσόδημά

μας, ή Βιομηχανία δέ μās ενδιαφέρει, νά πάει άλλου».

Είηαι θλιβερό τό ότι θρέθηκαν σύνεδροι στό Συνέδριο γιά τήν έκβιομηχάνιση πού χειροκρότησαν τέτοιες αντιδραστικές απόψεις καί άλλοι «σοβαρότεροι» πού τίς υπερασπίστηκαν από τό θήμα.

Μετά από αυτά δέν είναι καθόλου έκπληκτικό τό σπάσιμο τών μηχανών από τούς εξαγριωμένους άγρότες, κάτω από τά συγκαταβατικά δλέμματα συμπολιτευομένων καί αντιπολιτευομένων πολιτικών.

Κάποτε ώστόσο πρέπει νά σοδαρευτούμε. Ή πονηρή σκέψη «ās μή γίνει τώρα τίποτα γιά νά τά φτιάξουμε έμεις αύριο» δέ μπορεί νά άποτελεί τήν άρχή μιās υπεύθυνης καί αξιόπιστης πολιτικής.

Ή υπόθεση τής προστασίας του περιβάλλοντος είναι μιā πολύ σοβαρή υπόθεση πού δέν έχει ανάγκη ούτε από υπερβολές, ούτε από διαστρεβλώσεις καί καταστροφολογίες γιά τήν υπεράσπισή της. Χρειάζεται υπεύθυνη καί έπιστημονική αντιμετώπιση καί όχι δημαγωγικές κορώνες, ιδιαίτερα από τούς έπιστήμονες.

Μιā τέτοια τακτική λειτουργεί σέ βάρος καί τής προστασίας του περιβάλλοντος καί τής βιομηχανικής ανάπτυξης, προβάλλοντας ψεύτικα διλήμματα κάτω από τά όποια εύκολα μπορούν νά γλιστρήσουν οί χειρότερες δυνατές λύσεις.

Στ. Χρυσολούρης

Οί άποφάσεις τής ΕΟΚ γιά τά άγροτικά προϊόντα: «κρίση ρουτίνας» γιά τούς άλλους «βάπτισμα πυρός» γιά μās.

Τίς πρώτες μέρες του Ήπριλίου, τό Συμβούλιο τών Ήπουργών τής ΕΟΚ κατέληξε σέ συμφωνία πάνω στίς τιμές τών άγροτικών προϊόντων γιά τήν περίοδο 1981-82. Έτσι κι άλλη μιā κρίση στους κόλπους τής Κοινότητας διευθετήθηκε χωρίς, γιά μιā άκόμα φορά, νά λυθεί κανένα από τά χρόνια προβλήματα πού οδηγούν στίς τακτικές καί σχεδόν περιοδικές αυτές κρίσεις. Γιατί, μπορεί γιά τήν Ελλάδα νά είναι ή πρώτη φορά πού παίζει ενεργό ρόλο (άσχετα αν ό ρόλος αυτός είναι πρωταγωνιστή ή κομπάρσου) αλλά γιά τίς υπόλοιπες χώρες τής ΕΟΚ είναι σχεδόν «δεδομένο» ότι κάθε χρόνο έκδηλώνονται δύο -τουλάχιστον- «κρίσεις»: Ή μιā, τήν άνοιξη, γύρω από τόν καθορισμό τών τιμών τών άγροτικών προϊόντων, καί ή άλλη, τό χειμώνα, γύρω από τήν κύρωση του κοινοτικού προϋπολογισμού.

Δέν είναι δέβαια τυχαίο ότι καί οι δύο αυτές περιοδικές κρίσεις έχουν ένα κοινό παρονομαστή, πού σέ «τεχνική» γλώσσα ονομάζεται «κοινή άγροτική πολιτική» καί σέ «πολιτική» γλώσσα ονομάζεται «μεταφορά κάποιες έξουσίες από τό κρατικό στό υπερχρηματικό πεδίο». Ή ύπαρξη αυτού του κοινού παρονομαστή είναι άπόρροια του άπλου γεγονότος ότι ό κοινοτικός προϋπολογισμός, πού αποτελεί κεντρικό όργανο στην ύπηρεσία τής ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, άπορροφάται κατά τά 3/4 περίπου από τήν κοινή άγροτική πολιτική¹.

Κοινός ό παρονομαστής αλλά πίσω άπ' αυτόν πλῆθος οί αντιθέσεις καί οί βαθύτερες ατίες, πού δέν είναι δέβαια άσχετες ούτε μέ τούς άνόμοιους συσχετισμούς δυνάμεων στό έσωτερικό κάθε χώρας τής ΕΟΚ, ούτε μέ τό διαφορετικό βαθμό έξάρτησης κάθε χώρας από τίς ΗΠΑ...

Κοινή άγροτική πολιτική σημαίνει ότι οί τιμές τών άγροτικών προϊόντων

πού έγγυάται ή Κοινότητα θά είναι ίδιες, είτε ό παραγωγός είναι Ήταλός, είτε Γερμανός. Αυτό όμως δέν σημαίνει ότι ή αύξηση από χρόνο σέ χρόνο θά είναι ίδια γιά τόν Ήταλό καί γιά τό Γερμανό παραγωγό, ούτε ότι από τόν καθορισμό τών τιμών όφελούνται έξίσου ή Ήταλία καί ή Γερμανία. Καί ή μέν δεύτερη αυτή παρατήρηση έξηγείται εύκολα αν ληφθεί ύπόψη ότι ή μέση αύξηση μπορεί νά είναι 9,5% αλλά, άλλη είναι ή αύξηση γιά τά γαλακτοκομικά πού ενδιαφέρουν τό Γερμανό καί άλλη γιά τά όπωροκτηπευτικά πού ενδιαφέρουν τόν Ήταλό. Για τήν πρώτη όμως παρατήρηση χρειάζεται νά εισάγει κανείς στην εικόνα καί τή νομισματική σκοπιά πού, φοδῶμαι, από τή φύση της είναι φοδερά πολύπλοκη.

Όσο γίνεται άπλουστερα: οί τιμές καθορίζονται σέ Ευρωπαϊκές Νομισματικές Μονάδες (ECU), αλλά, δέβαια, ό άγρότης δέν πληρώνεται σέ ECU αλλά στο έθνικό του νόμισμα. Ή μετατροπή από ECU στο έθνικό νόμισμα γίνεται μέ βάση τίς περίφημες «πράσινες» ίσοτιμίες, -τή σχέση δηλαδή τής ECU προς τό έθνικό νόμισμα πού άφορά μόνο τά άγροτικά προϊόντα καί πού, σέ αντίθεση μέ τήν άλλη, τήν τρέχουσα ίσοτιμία, δέν μεταβάλλεται καθημερινά αλλά μόνο μέ άπόφαση τής ΕΟΚ. Έτσι, αν π.χ. ή Ιταλική λιρέτα ύποτιμάται σιγά-σιγά, ή «πράσινη» όμως λιρέτα παραμένει σταθερή, δημιουργείται ένα χάσμα ανάμεσα στίς δύο ίσοτιμίες. Τό χάσμα αυτό, στο έμπόριο άγροτικών προϊόντων, έρχονται νά καλύψουν τά «νομισματικά άντισταθμιστικά (ή έξισωτικά) ποσά».

1) Χαρακτηριστικά: Γύρω σιά 70% του κοινοτικού προϋπολογισμού κατευθύνεται στον «τομέα έγνήσεων» (στήριξη τιμών κλπ.) του Γεωργικού Ταμείου. (Απ' αυτά δέ, πάνω από 60% σιά προϊόντα τής κτηνοτροφίας). Αν σιά παραπάνω προστεθούν οί υπόλοιπες δαπάνες γιά τόν άγροτικό τομέα καί οί διοικητικές δαπάνες (6-7%) πού, πρέπει νά σημειωθεί, ένα μεγάλο μέρος τους δημιουργείται άκριβώς λόγω τών άναγκών τής Κοινής Άγροτικής Πολιτικής, δέν άπομένει παρά τό 15% του προϋπολογισμού γιά τούς άλλους στόχους τής Κοινότητας. Βλ. Μητός Α., «Οί πρόσφατες κρίσεις στην ΕΟΚ σέ σχέση μέ τόν κοινοτικό προϋπολογισμό - καί μερικά έρωτηματικά γιά τήν αύριανή Έλληνική διάσταση του θέματος» προς δημοσίευση στην Έλληνική Έπιθεώρηση Εύρωπαϊκού Δικαίου, καί Μητός Α. κ.ά., Ή Προσχώρηση στίς Εύρ. Κοινότητες, Έκδόσεις Σύγχρονα Θέματα, 1981, κεφ. ΊΣτ.

“Ενας τρόπος επομένως για να δοθεί μεγαλύτερη αύξηση, λ.χ. στον Ίταλό παραγωγό, από αυτή που αποφασίζεται από το Συμβούλιο είναι να υποτιμηθεί ή «πράσινη» λιρέτα, όποτε για κάθε ECU ο Ίταλός θα παίρνει περισσότερες λιρέτες. Προϋπόθεση δέβαια για να γίνει κάτι τέτοιο είναι να έχει ήδη υπάρξει υποτίμηση της τρέχουσας λιρέτας. Αυτό ακριβώς γινόταν όλα τα περασμένα χρόνια. Κάθε χρόνο ο Ίταλός παραγωγός έπαιρνε πέρα από την αύξηση που αποφασίζονταν για όλους και μία αύξηση –αποτέλεσμα της υποτίμησης του νομίσματός του. Στο σύστημα αυτό υπήρχε και μία λογική, μία και τη μεγαλύτερη ανάγκη για σημαντικές αυξήσεις έχει ο παραγωγός της χώρας με ψηλό πληθωρισμό. Είναι δέ γνωστό ότι πληθωρισμός και υποτίμηση ακολουθούν το ένα τ’ άλλο.

Φέτος όμως, τα πράγματα πήγαν να μπλέξουν λίγο γιατί η τρέχουσα λιρέτα δεν είχε υποτιμηθεί, κι έτσι δεν μπορούσε να υποτιμηθεί και η «πράσινη». Στις 23/3 όμως αποφασίστηκε η υποτίμηση κατά 6% της λιρέτας που συνοδεύτηκε από *ανάτιμηση* της ECU² κι έτσι με μία μονοκονδυλιά και μία πολύ μικρή (στην πράξη) υποτίμηση της λιρέτας λύθηκε ο «γόρδιος δεσμός»: Ο Ίταλός παραγωγός θα πάρει πολύ μεγαλύτερη αύξηση από την αύξηση σε ECU που αποφάσισε η Κοινότητα, τό μέτωπο της αντίδρασης στις σχετικά μικρές αυξήσεις έσπασε, και η Κοινότητα απέφυγε την άνοικτη κρίση σε μία εποχή μάλιστα που η διεθνής συγκυρία «άπαιτεί» την ενιαία στάση της Κοινότητας (βλ. Πολωνία...).

Και ο Έλληνας αγρότης; Ο Έλληνας αγρότης θα πάρει την αύξηση που αποφασίστηκε *σύν* το αποτέλεσμα της *ανάτιμησης* της ECU (που ισοδυναμεί με υποτίμηση της δραχμής) *σύν* ένα ποσοστό (1/5 ή 1/7 ανάλογα με το προϊόν) της διαφοράς ανάμεσα στην προενταξιακή ελληνική τιμή και την κοινοτική. Άν πάλι, π.χ. λίγο πριν από τις επόμενες εκλογές, όταν θα έρθει η στιγμή για να εισπράξει την τιμή αυτή, αποφασιστεί να υποτι-

μηθεί ή «πράσινη» δραχμή (αν εντωμεταξύ έχει υποτιμηθεί ή τρέχουσα δραχμή απέναντι στα άλλα κοινοτικά νομίσματα) τότε θα εισπράξει επί πλέον και την υποτίμηση αυτή.

Κερδισμένος ή χαμένος; Κερδισμένος σε σχέση μ’ αυτά που θα μπορούσαν να είχαν αποφασιστεί (χαμηλότερες αυξήσεις, επέκταση της «εισφοράς συνυπευθυνότητας» και στα μεσογειακά προϊόντα...), αλλά χαμένος συγκριτικά με πέρυσι που η ανάγκη προσέγγισης των ελληνικών προς τις κοινοτικές τιμές οδήγησε σε μεγάλες αυξήσεις, και κυρίως χαμένος λόγω του πληθωρισμού μιά και οι αυξήσεις που θα πάρει θα είναι πάντως χαμηλότερες από την ύψωση του τιμάριθμου (σ’ άλλα προϊόντα λίγο, σ’ άλλα πολύ). Από την άλλη πλευρά δέβαια, μένει άνοικτό το θέμα πώς θα μπορούσε η ελληνική κυβέρνηση να συμπληρώσει την κοινοτική πολιτική με πρόσθετη ενίσχυση, που να μην έρχεται σ’ αντίθεση με τό κοινοτικό δίκαιο. (Βλ. χαρακτηριστικά τις δηλώσεις των Giscard και Debatisse για «καινούριες άμεσες ενισχύσεις προς τους Γάλλους αγρότες» στη Monde 7.4.81).

Και ο Έλληνας καταναλωτής; Το συμφέρον του, όσο δεν αλλάζει τίποτα με τό καθεστώς *εμπορίας των αγροτικών προϊόντων*, είναι αντίθετο με τόν αγρότη. Όσο μεγαλύτερη αύξηση δοθεί στους αγρότες, τόσο τό χειρότερο για τόν καταναλωτή. Αυτό δέβαια είναι προφανές, γι’ αυτό και είναι τουλάχιστον περιεργή ή ταυτόχρονη κριτική και από τη σκοπιά του αγρότη και από τη σκοπιά του καταναλωτή (βλ. χαρακτηριστικά όλες τις απογευματινές εφημερίδες στις 3 και 4 Άπριλίου).

Άλλά μήπως δεν είναι και «τουλάχιστο περιεργή» ή πλήρης ανυπαρξία οποιασδήποτε παρέμβασης (κριτικής ή θετικής) των οργανωμένων πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων κατά τη διάρκεια των μακρών σχετικών συζητήσεων στην EOK; Όχι μόνο περιεργή αλλά και αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο.

Προφανώς, ακόμα δέ μάθαμε τους κανόνες του παιχνιδιού. Ούτε του άμεσου, που χρειάζεται ενεργοποίηση ουσιαστική και όχι σκέτα συνθήματα, αλλά ούτε, πολύ περισσότερο, του μακροπρόθεσμου, που απαιτεί κάποια στρατηγική

και κάποιες συμμαχίες με γνώμονα τό τί πραγματικά προσδοκάμε απ’ αυτή την υπόθεση της «ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης». Όσο δέ, δέν αντιμετωπίζουμε τό πρόβλημα της *δομής* του καθεστώτος *εμπορίας των αγροτικών προϊόντων*, που έχει σάν αποτέλεσμα μία μικρή αύξηση του εισοδήματος του αγρότη να καταλήγει σε μεγάλη επιβάρυνση του καταναλωτή, και τό πρόβλημα του *πληθωρισμού* που έχει σάν αποτέλεσμα μία πραγματική αύξηση του εισοδήματος του αγρότη να γίνεται μόνο σε βάρος ενός ακόμα μεγαλύτερου πληθωρισμού, ο φαύλος κύκλος θα παραμένει και οι ελπίδες για *μεγιστοποίηση των ωφελειών από την ένταξη* κάθε μέρα θα λιγοστεύουν.

Άχ. Μητσός

“Ενα συμπόσιο για την τεχνική κι επαγγελματική εκπαίδευση... ή ίδια γεύση.

Στις 17-20 Μαρτίου οργανώθηκε από τό Ύπουργείο Παιδείας «Συμπόσιο», όπως χαρακτηρίστηκε, για την τεχνική κι επαγγελματική εκπαίδευση στό πλαίσιο της EOK. Στό Συμπόσιο είχαν προσκληθεί 45-50 συνολικά εκπρόσωποι από τις άλλες έννέα χώρες-μέλη της EOK, τήν Έπιτροπή των Εύρωπαϊκών Κοινοτήτων, τό Εύρωπαϊκό Κέντρο για την ανάπτυξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης (CEDEFOP) τήν Οικονομική και Κοινωνική Έπιτροπή της EOK και τή Γραμματεία του Συμβουλίου των Εύρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στις αντιπροσωπείες συμμετείχαν ύπουργοί ή ύφυπουργοί Παιδείας των περισσότερων κοινοτι-

(2) Η ECU σάν σταθμικός μέσος των έννέα νομισμάτων θα έπρεπε να υποτιμηθεί σάν αποτέλεσμα της υποτίμησης της λιρέτας. Για τόν καθορισμό όμως των νέων *ισοτιμιών* προς την ECU δέν έλαβαν ύπόψη μόνο τήν υποτίμηση της λιρέτας αλλά και τή μεγάλη *ανάτιμηση* της λίρας Άγγλιας, με καθαρό αποτέλεσμα τήν *ανάτιμηση* της ECU κατά 2,5% περίπου.

κῶν χωρῶν, γενικοί διευθυντές καί ειδικοί ἐπιστήμονες σέ προβλήματα τεχνικῆς κι ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσης. Ἡ κήρυξη τῆς ἐναρξῆς τοῦ Συμποσίου ἐγινε ἀπό τόν πρῶθυπουργό κ. Ράλλη ἐνῶ πρόλογο, σχετικό μέ τό ἔργο τῆς κυβέρνησης στά θέματα τεχνικῆς παιδείας ἔκανε ὁ ὑφυπουργός Παιδείας, ἀρμόδιος γιά θέματα Τ.Ε.Ε. κ. Καλτεζιώτης. Πέρα ὅμως ἀπό τήν ἐμφανή προσπάθεια δημιουργίας ἐντυπώσεων στούς κοινοτικούς ἐταίρους, καί τή σημαντική προβολή ἀπό τά μαζικά μέσα ἐπικοινωνίας στό ἐσωτερικό τῆς χώρας, ἡ ὅλη ὁργάνωση τοῦ Συνεδρίου ἀπό τίς τεχνικές λεπτομέρειες (κακοτυπωμένες εἰσηγήσεις, ἀκατάλληλο χώρου γιά τήν ταυτόχρονη σέ τέσσερις γλῶσσες μετάφραση) μέχρι τήν ὅλη δομή, τή θεματολογία καί τό περιεχόμενο τῶν εἰσηγήσεων, ἔδειχναν πῶς οἱ ὁργανωτές τοῦ Συμποσίου δέν εἶχαν καμιά σοβαρή πρόθεση γιά οὐσιαστική συζήτηση καί ἀξιοποίηση τῆς παρουσίας τῶν ἐξειδικευμένων ξένων ἀντιπροσωπειῶν. Πιο ἀναλυτικά:

1. Ὁ αὐστηρά στεγανός - κλειστός - ὑπηρεσιακός χαρακτήρας τοῦ Συμποσίου καί ὁ ἀποκλεισμός ὅλων τῶν ἄμεσα ἐνδιαφερόμενων κοινωνικῶν κι ἐκπαιδευτικῶν φορέων, προδίδει ὄχι μόνο τήν ἔλλειψη δημοκρατικῆς νοοτροπίας πού διαπνέει τοὺς ἰθύνοντες στό Ὑπουργεῖο Παιδείας ἀλλά καί τή σκοταδιστική του λειτουργία. Δέν κλήθηκαν νά συμμετάσχουν ἐνεργά καί ἀποκλείστηκε ἀκόμη καί ἡ παρουσία τους σάν παρατηρητές τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἑλλάδος (δπον λειτουργεῖ καί μόνιμη ἐπιτροπή Τεχνικῆς καί Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσης) τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Συλλόγων, τῆς ΟΛΜΕ, τῆς ΟΙΕΛΕ, τῶν ἐρευνητικῶν κέντρων (ΚΕΠΕ, ΕΚΚΕ, ΕΙΕ) τῶν Πανεπιστημιακῶν φορέων (ΕΔΠ, ΕΦΕΕ καί ἰδιαίτερα ἐκπροσώπων ἀπό τό ΕΜΠ). Ἀκόμη ἀποκλείστηκαν καί οἱ πῶ ἄμεσα καί κύρια ἐνδιαφερόμενοι, δηλαδή οἱ καθηγητές Τεχνικῆς καί Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσης διαφόρων βαθμίδων, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐθνικῆς Σπουδαστικῆς Ἐνωσης Ἑλλάδος (ΕΣΕΕ) τῆς Ἐργοδοσίας (ΣΕΒ), τῶν Συνδικάτων τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης καί τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Σέ μιά μοναδική εὐκαιρία ἔστω καί ἀπλῆς ἐνημέρωσής τους γιά τό τί

γίνεται στίς ἄλλες χώρες τῆς ΕΟΚ, ἡ ἐπιλογή ἦταν ὁ ἀποκλεισμός τους. Ἀντίθετα, εἶναι χαρακτηριστικό πῶς σέ σειρά ἡμερίδων καί συνεδρίων πού ὁργανώνουν, π.χ. τό ΤΕΕ, ἐπικρατεῖ ἓνας τελείως ἀνοικτός χαρακτήρας μέ συμμετοχή ἐκπροσώπων ὅλων τῶν κοινωνικῶν φορέων, τοῦ κράτους καί τῶν κομμάτων. Τό ἀποκορύφωμα ὅμως σ' αὐτή τήν στεγανοποίηση τῶν διαδικασιῶν, ἀποτελεῖ ὁ ἀποκλεισμός τοῦ ΚΕΜΕ -δηλαδή τοῦ θεσμικά ἀρμόδιου ὁργάνου ἐκπαιδευτικοῦ σχεδιασμοῦ: Ὁ ἀντιπρόεδρος του δήλωσε μέ ἐπιστολή του πρὸς τόν τύπο κατηγορηματικά πῶς δέν ἐκπροσώπευε τό ΚΕΜΕ, ἀλλά ἦταν προσωπικά διορισμένος εἰσηγητής ἀπ' τόν ὑπουργό.

2. Ἡ θεματολογική ἐπιλογή ἦταν ἐξαιρετικά γενική καί εἶχε τό ἐξῆς ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό: Τίς κεντρικές εἰσηγήσεις στήν διάρκεια τοῦ τετραήμερου ἔκαμαν ἀποκλειστικά Ἕλληνες εἰσηγητές. Ὅμως ἀντί νά παρουσιάσουν πυκνές εἰσηγήσεις γιά τά βασικά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει τό Ὑπουργεῖο Παιδείας στήν ὁργάνωση τῆς Τεχνικῆς καί Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσης στήν Ἑλλάδα, προτίμησαν νά παρουσιάσουν τά προβλήματα, τίς προοπτικές καί τήν πολιτική τῆς ΕΟΚ σ' ἓνα ἀκροατήριο κατεξοχὴν Κοινοτικό, καί βέβαια, σαφῶς πῶς ἐνήμερο ἀπό τίς κακοχωνεμένες γενικολογίες τῶν εἰσηγητῶν. (1η μέρα: Γενικά προβλήματα καί προοπτικές τῶν ἐθνικῶν συστημάτων Τεχνικῆς καί Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσης στά πλαίσια τῆς ΕΟΚ. 2η μέρα: Τό περιεχόμενο τῆς Τ.Ε.Ε. σέ σχέση μέ τίς ἀνάγκες τῆς Οἰκονομίας, τίς ἀναμενόμενες ἐξελίξεις τῆς Τεχνολογίας καί τῆς Παραγωγῆς. 3η μέρα: Ἡ πολιτική τῆς ΕΟΚ γιά τήν Τ.Ε.Ε. καί προβλήματα προγραμματισμοῦ (ὄχι στήν Ἑλλάδα ἀλλά στήν ΕΟΚ).

3. Ἡ διάρθρωση τοῦ προγράμματος καί ἡ ὁργάνωση τῆς διαδικασίας τοῦ Συμποσίου ἦταν τέτοια πού παρεμπόδιζε τή δυνατότητα οὐσιαστικῆς ἀλληλοενημέρωσης καί διαλόγου σέ μιά σειρά ἀπό καίρια προβλήματα. Συγκεκριμένα, ἀκόμη καί μέ δάση τῆ γενικόλογη θεματολογική ἐπιλογή ἦταν δυνατόν, ἀντί τῶν σύντομων, μέχρι καί ἀστραπιαίων τοποθετήσεων

ἐκπροσώπων τῶν χωρῶν μελῶν τῆς ΕΟΚ καί τῶν κεντρικῶν τῆς θεσμῶν νά «σπάσει» τό «Συμπόσιο» ὁργανωτικά σέ τρεῖς, τέσσερις καί περισσότερες ὁμάδες ἐργασίας. Οἱ ἀντιπροσωπεῖες ἦταν πολυμελῆς ἀπ' ὅλες τίς χώρες καί τ' ἀρμόδια ὅργανα τῆς ΕΟΚ καί ἡ τελείως περιττή παθητική τους συμμετοχή κατὰ τή διάρκεια τοῦ τετραήμερου (μεγάλη διάρκεια συγκριτικά μέ ἀντίστοιχα Συμπόσια ἢ Συνέδρια) θά μπορούσε νά μετατραπῇ σέ μιά οὐσιαστική ἀξιοποίηση ὅλων τῶν συστατικῶν στοιχείων τῶν ἀντιπροσωπειῶν τους. Ὅμως οὔτε αὐτό ἐγινε ἀν καί προτάθηκε ἀπό τίς περισσότερες ἀντιπροσωπεῖες ἀπό τό τέλος τῆς πρώτης μέρας κιόλας. Ἔτσι ἔμειναν τά προγράμματα μέ τήν παραπλανητική διατύπωση τους περί «Συνάντησης Ὁμάδας Ι» (τῆν πρώτη μέρα), «Ὁμάδας ΙΙ» (τῆ δεύτερη μέρα) καί οὕτω καθ' ἑξῆς. Συναντήσεις πέντε διαφορετικῶν ὁμάδων, πού στήν οὐσία ἦταν μιά καί μόνο μεγάλη ὁμάδα: ἡ ὁλομέλεια τῶν ἀντιπροσώπων. Ἔτσι τό κάθε ἓνα ἀπό τά πέντε γενικά θέματα πού εἰσηγήθηκαν οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι «πέρασε» ἀπό τήν ὁλομέλεια τοῦ Συμποσίου σέ δύο - διόμισι ὥρες. Ἄν διαίρεσει κανεῖς τό χρόνο αὐτό γιά τοὺς δώδεκα ἢ καί δεκατρεῖς ὁμιλητές ἀντιπροσώπους χωρῶν-μελῶν καί κοινοτικῶν ὁργάνων, προκύπτει ἀδιάστα τό συμπέρασμα ὅτι δέν ἔμεινε χρόνος οὔτε γιά δευτερολογίες, ἀλλά καί οὔτε βέβαια κανένα περιθώριο οὐσιαστικοῦ διαλόγου, παρά μόνο ἓνα πεντάλεπτο ἀστραπιαίας ἐπισήμανσης προβλημάτων.

Ἡ βαθιά ἐνημέρωση πάνω στήν ὁργάνωση καί τά προβλήματα τῶν ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων ἄλλων χωρῶν ἀποτελεῖ βασική προϋπόθεση γιά τή δημιουργική ἀντίληψη καί ἀξιοποίηση μεθόδων καί ἰδεῶν καί στή χώρα μας. Στά πλαίσια μιᾶς καλῆς ὁργανωμένης ἐκπαιδευτικῆς ἐρευνας, πέρα ἀπό τή διερεύνηση τῶν ἐνδο-Ἑλλαδικῶν ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων θά ἦταν ἀπαραίτητη ἡ συγκέντρωση καί ἡ ἐπεξεργασία ὁλίσκου ἀπό τήν παγκόσμια ἐκπαιδευτική ἐμπειρία γιά ὅλες τίς βαθμίδες καί τίς κατηγορίες τῆς ἐκπαίδευσης.

Στά πλαίσια αὐτά μιά πρωτοβουλία γιά τήν ὁργάνωση ἐνός συνεδρίου ἐξέτασης τῶν προβλημάτων τῆς Τεχνικῆς κι Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσης, στίς ἄλ-

λες ἑννέα χώρες μέλη τῆς ΕΟΚ ἀποκτᾶ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, ἰδιαίτερα στὴν Ἑλλάδα ὅπου οὐσιαστικά δὲν ὑπῆρχε συγκροτημένο σύστημα σχολῶν πού νά συνιστοῦν τὴν Τεχνική κι Ἑπαγγελματική Ἐκπαίδευση καί πού μόνο πρόσφατα ἔγιναν τὰ πρῶτα βήματα γιὰ τὴν καθιέρωσή της (Ἐκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1976-77). Ὅμως καί τὰ πρῶτα αὐτά βήματα μοιάζει νά ἔγιναν χωρὶς νά ὑπάρχει ἡ ἀναγκαία ἐκείνη ἐρευνητική προσεγασία τῶν συγκεκριμένων ἀναγκῶν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας καί κοινωνίας, ὅπως ἐπίσης χωρὶς νά ἔχει ἐξετασθεῖ ἡ συγκεκριμένη ἐμπειρία ἄλλων χωρῶν. Ἐτσι χωρὶς μιά σαφὴ ἀντίληψη τοῦ εἶδους τῆς Τεχνικῆς κι Ἑπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσης καί τῶν στόχων πού καλεῖται νά ἐξυπηρετήσει, γίνεται συχνά εὐκόλη ἡ ἀκριτὴ ἀποδοχὴ προτάσεων ξένων ἢ διεθνῶν ὀργανισμῶν.

Ἐπιγραμματικά τὰ σημεῖα πού θεωροῦμε ὅτι ἀξίζουν νά ἀναφερθοῦν ἀπὸ τίς τοποθετήσεις πού ἀκούστηκαν στὰ πλαίσια τοῦ Συμποσίου εἶναι συνοπτικά τὰ ἑξῆς:

1. Ἀπὸ ἀρκετές ἀντιπροσωπεῖες τονίστηκε τὸ πρόβλημα τοῦ ξεπεράσματος τοῦ δυαδικοῦ συστήματος καί τῆς ἀνάγκης ἐνσωμάτωσης τῆς γενικῆς καί ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσης σ' ἓνα ἐνιαῖο πλαίσιο, μὲ ὅλες τίς δυνατότητες ὀριζόντιας κινητικότητας.

2. Ἐνα ἀνοικτὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα σημαίνει ὄχι μόνο ὀριζόντια ἀλλὰ καί κάθετη κινητικότητα. Σημαίνει ἐπίσης τίς ἴσες δυνατότητες παροχῆς ἐκπαιδευτικῶν εὐκαιριῶν σὲ ὅλες τίς περιοχές κάθε χώρας, δηλαδή ἀποκεντρωμένες καί διαφοροποιημένες ἐκπαιδευτικὲς λειτουργίες πού ν' ἀνταποκρίνονται καί στὶς ἀνάγκες τῶν ὀλιγότερο ἀναπτυγμένων περιοχῶν.

Συγκεκριμένα, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Λουξεμβούργου τόνισε τὴν ἀνάγκη τριμεροῦς συμμετοχῆς στὸν προσδιορισμὸ τῶν μελλοντικῶν ἀναγκῶν ἀπασχόλησης (κυβέρνηση, ἐργοδοσία, συνδικάτα) καί παράλληλα τριμεροῦς συνεργασίας στὸν καθορισμὸ ἐκπαιδευτικῶν ροῶν (σύλλογοι ἐκπαιδευτικῶν, ἀντίστοιχες ἐργοδοτικὲς καί συνδικαλιστικὲς ἐνώσεις).

3. Στὴ συζήτηση γιὰ τὴν πολιτικὴ τῆς ΕΟΚ στὴν Τ.Ε.Ε. οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν χωρῶν μελῶν τῆς ΕΟΚ καί τῶν κοινοτικῶν ὀργάνων ἀποσαφηνίσαν τὰ

ἑξῆς δύο σοβαρὰ ζητήματα σὲ κριτικὴ ἀντιπαράθεση πρὸς τὴν κεντρικὴ εἰσήγηση τοῦ Γεν. Δ/τῆ Τ καί Ε.Ε. τοῦ Ὑπ. Παιδείας:

(α) Διαφώνησαν ριζικά μὲ τὴν ἀντίληψη τῆς εἰσηγήσεως, πὼς εἶναι «δεδομένη» ἡ διαφορὰ μεταξὺ Τεχνικῆς καί Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως, γιὰ νά ξανατονίσουν τὴν ἀνάγκη ἐνιαίας ἀντιμετώπισης καί τῶν δύο, ὅπως ἐφαρμόζονται ἤδη σὲ προχωρημένο πειραματικὸ στάδιο στὶς χώρες τους (Comprehensive Schools, Gesamtschulen κ.ἀ.).

(β) Ἀποσαφηνίσαν, πὼς ἀντίθετα μὲ τὴ θέση τῆς εἰσηγήσεως περὶ ἀναγκαίας ἐναρμόνισης τῶν ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων τῶν χωρῶν μελῶν τῆς ΕΟΚ, κάτι τέτοιο εἶναι ἀδύνατο καί ἀνεπιθύμητο. Οἱ περισσότερες ἀντιπροσωπεῖες ἐπισημάνανε, ὅτι τὸ πρόβλημα δὲ μπαίνει μόνο σὲ διευρωπαϊκὸ ἐπίπεδο ἀλλὰ καί ἀνάμεσα στὶς περιοχές τῶν ἰδίων τῶν χωρῶν: Διαφορετικὲς πολιτισμικὲς καί γλωσσικὲς καταβολές, διαφορετικὰ ἦθη κι ἔθιμα καί τέλος, διαφορετικὲς οἰκονομικὲς καί κοινωνικὲς ἀνάγκες εἶναι στοιχεῖα πού πρέπει νά γίνουν σεβαστὰ μέσα ἀπὸ μιά ἀποκεντρωμένη καί πλουραλιστικὴ ἀντιμετώπιση σὲ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ συστήματα. Γι' αὐτὸ καί ἡ ἐμφαση πέφτει στὴν ἀνάγκη συστηματικῆς καί πυκνῆς ἀλληλοενημέρωσης πάνω στὴ λειτουργία καί τὰ προγράμματα τῶν διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων.

4. Ἡ Τεχνικὴ καί Ἑπαγγελματικὴ Ἐκπαίδευση σὰ μέσο γιὰ τὴν καταπολέμηση τῆς ἀνεργίας τῶν νέων εἶναι σὲ θέση νά ἀμβλύνει τὸ πρόβλημα ὄχι ὅμως καί νά τὸ ἐξαλείψει. Ἡ δημιουργία νέων θέσεων ἀπασχόλησεως δὲ μπορεῖ νά ὑποκατασταθεῖ ἀπὸ ἐκπαιδευτικὰ μέτρα καί μόνο. Ἡ μὴ ἀποτελεσματικότητά τῶν μέτρων πού ἔχουν παρθεῖ μέχρι σήμερα προκύπτει καί ἀπὸ τὴν συνεχῶς ἐντεινόμενη ἀνεργία τῶν νέων στὸ σύνολο τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ.

5. Στὶς ἐκπαιδευτικὲς ἐπενδυτικὲς δαπάνες, ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἑπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ, ἐπεσήμανε τὴν προτεραιότητα στὴν κατάρτιση τῶν ἐκπαιδευτικῶν.

6. Ἡ Τ.Ε.Ε. σάν ὄργανο κοινωνικῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν ἀνέλιξη τῆς θέσεως τῆς γυναικῆς ἐπισημάνθηκε ἀπὸ τοὺς περισσότερους συνέδρους. Ἀκόμα ἀσκήθηκε κριτικὴ στὶς κεντρικὲς εἰσηγήσεις Ἑλλή-

νων ἐκπροσώπων πού ἀντιμετώπιζαν τὸ γυναικεῖο, σάν ἓνα ἀπὸ τὰ προβλήματα καθυστερημένων καί μειονεκτούντων κοινωνικῶν ὁμάδων.

7. Ὁ Ἰρλανδὸς ἐκπρόσωπος, μιλώντας γιὰ τὴν σχέση Τ.Ε.Ε. ἀναφέρθηκε στὸν τρόπο πού λειτουργεῖ ἡ περιφερειακὴ ἐξάπλωση τῶν σχολῶν Τ.Ε.Ε. σάν κίνητρο γιὰ τὴν ἀποκέντρωση τῆς Βιομηχανίας στὴν Ἰρλανδία.

8. Ἀνάμεσα στὰ προβλήματα προγραμματισμοῦ τῆς Τ.Ε.Ε. ἀναφέρθηκε ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ στατιστικοῦ ὕλικου. Δὲν ἀρκεῖ μιά ἀνάλυση ἀναγκῶν κατὰ τομέα οἰκονομικῆς δραστηριότητος (πρωτογενῆς - δευτερογενῆς - τριτογενῆς), ἀλλὰ χρειάζεται καί μιά ἀναλυτικὴ γνώση τῶν ἀναγκῶν σὲ τεχνικοὺς καί μηχανικοὺς πού δουλεύουν στὶς ὑπηρεσίες, ὅπως καί ἀντίστροφα τῶν ὑπηρεσιῶν πού χρειάζονται νά καλύψουν θέσεις τοῦ δευτερογενοῦς τομέα.

Μιά ἄλλη διάρθρωση τοῦ Συμποσίου μὲ συγκεκριμένες ὁμάδες ἐργασίας, σάν κι αὐτὴ πού ὑπαινιχθήκαμε στὴν ἀρχή, θά ἐπέτρεπε τὴν ἐξέταση σὲ κάποιο βάθος ὅλων τῶν παραπάνω κρίσιμων ἐπισημάνσεων καί ἰδιαίτερα τὴν πιὸ σφαιρικὴ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων πού σχετίζονται μὲ:

(1) Τὴν ἐνιαιοποίηση τῆς Γενικῆς καί Τ.Ε.Ε. στὸ ἴδιο ὀργανωτικὸ πλαίσιο.

(2) Τὴ μεσοπρόθεσμη καί μακροπρόθεσμη ἀντιμετώπιση τῶν οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν ἀναγκῶν κάθε χώρας μὲ θεσμοποιημένη, διαρκὴ καί οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ τῶν βασικῶν κοινωνικῶν φορέων (δηλαδή τοῦ κράτους, τῆς ἐργοδοσίας, τῶν συνδικάτων, τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης καί τῶν ἐκπαιδευτικῶν φορέων) στὴ διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν Τ.Ε.Ε.

(3) Τὴν ἐπεξεργασία καί ὑλοποίηση συγκεκριμένων μεθόδων καί μέτρων στὴν Τ.Ε.Ε. γιὰ τὴ βραχυπρόθεσμη, ἂν καί μερικὴ, ἀντιμετώπιση τῆς ἀνεργίας τῶν νέων.

Παράλληλα θά ἦταν τότε δυνατό νά ἐξεταστοῦν καί ὁρισμένα ἄλλα κρίσιμα θέματα, πού κατὰ τὴ γνώμη μας ἀξίζουν ἰδιαίτερης προσοχῆς ὅπως:

(1) Ἡ δομὴ τῆς χρηματοδότησης τῆς Τ.Ε.Ε. στὶς ἄλλες χώρες μέλη τῆς ΕΟΚ: Ποσοστὸ συμμετοχῆς τοῦ δημοσίου, συμμετοχὴ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης (μὲ

πιθανή ιδιαίτερη ένισχυσή της κεντρικά γι' αυτό τό σκοπό), συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα – ιδιαίτερα τών διομηχανικών κλάδων (κίνητρα καί αντικίνητρα). Στην Ἑλλάδα οί βιομήχανοι, επιμένοντας σέ μιá κοντόφθαλμη καί βραχυπρόθεσμη λογική, έχουν μείνει έξω από κάθε προβληματισμό καί συμμετοχή τους στην ένισχυση τής Τ.Ε.Ε, τής Ἐκπαιδευτικῆς Μαθητείας ὅπως δέβαια καί τής Συνεχοῦς Ἐκπαίδευσης τών Ἑργαζομένων. Πέρα από τή δομή χρηματοδότησης, ενδιαφέρει καί ὁ τρόπος ἐλέγχου της από τούς κοινωνικούς φορεῖς, ιδιαίτερα από τά Συνδικάτα καί τήν Τοπική Αὐτοδιοίκηση, γιά νά ἐλαχιστοποιηθεῖ ὁ κίνδυνος ἐξάρτησης τής Τ.Ε.Ε. από τίς στενές ἀνάγκες τοῦ κεφαλαίου καί μόνο.

(2). Ἡ ὁργάνωση καί λειτουργία κεντρικῶν ἐρευνητικῶν φορέων γιά τή σοβαρή μελέτη τών προβλημάτων τής Τ.Ε.Ε. σέ σχέση μέ τίς ἀνάγκες τής οικονομίας καί σέ σχέση μέ τή συσσωρευμένη πείρα καί γνώση ἄλλων ἀντίστοιχων ἐρευνητικῶν κέντρων στίς ἄλλες χώρες τής ΕΟΚ. Ἡ τυπική καί οὐσιαστική ἀνυπαρξία ὁποιασδήποτε ἀνάλογης ἐρευνητικῆς δραστηριότητας στην Ἑλλάδα κάνει μιá τέτοια ἀνασκόπηση ξένων ἐμπειριῶν ἀκόμη πιό ἐπιτακτική.

Βέβαια ἡ ἀνακίνηση ενός τέτοιου προβληματισμοῦ καί ἡ στοιχειώδης ἔστω συμβολή τής ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας σ' αὐτόν μέ τήν μορφή ἀπόλυτα συγκεκριμένων καί τεκμηριωμένων ἐρωτήσεων, θά προϋπέθετε μιá σχεδίαση καί προετοιμασία τοῦ Συμποσίου, ὅπου ἀντί τών κλειστών καί στεγανῶν διαδικασιῶν θά συμμετείχαν ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ κοινωνικοί καί ἐπιστημονικοί φορεῖς πού ἔχουν ἀμεση σχέση μέ τήν Τ.Ε.Ε.

Πῶς ὅμως νά περιμένει κανεῖς ἀπό τίς ἀρμόδιες ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπ. Παιδείας τόσα πολλά ὅταν τό «πνεῦμα» πού τίς διαπνέει ἐκφράζεται καί μέ θέσεις ὅπως:

«Ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θεμελιωμένη πᾶνυ στην Τεχνολογία, τήν Ἐπιστήμη, τήν Τέχνη καί, τή Θρησκεία. Ὅλα αὐτά πηγάζουν ἀπό τό πνεῦμα» καί πάρα κάτω:

«Ἡ Τεχνολογία ὅμως δέν ἀποτελεῖ τή λύση τών ἀνθρωπίνων προβλημάτων, ἀλλά μέσο γιά τή λύση τους, μέ γνώμονα πάντοτε τίς ἀξίες τής ἀλήθειας, τής ὁμορφιάς καί τής καλωσύνης, πού ἐκφράζον-

ται στην ἀκαδημαϊκή τους μορφή σάν Φιλοσοφία, Τέχνη καί Θεολογία. Ἡ Τεχνολογία τίς συμπληρώνει χωρίς νά τίς ὑποκαθιστά».

(Ἀποσπάσματα ἀπό τήν πολυγραφημένη περίληψη τών εισηγήσεων τής Ἑλληνικῆς Ἀντιπροσωπείας, πού μοιράστηκε σέ τέσσερις γλώσσες σέ ὅλους τούς Συνέδρους, σελ. 12, παράγραφος 29, σημεία (α) καί (γ)).

Ἔτσι, ἕνα ἀκόμη φανταχτερό Συμπόσιο μᾶς πρόσφερε τήν ἴδια ἀνούσια γεύση.

Στέφανος Πεσμαζόγλου
Σταῦρος Κ. Σταύρου

Ἡ συζήτηση γιά τά ἐρευνητικά ἰδρύματα στην Ἑλλάδα σήμερα.

Στίς 8 Ἀπριλίου 81, τό Συντονιστικό Ὅργανο Συνεργαζομένων Σωματείων Ἑρευνητικῶν Ἰδρυμάτων (Σ.Ο.Σ.Σ.Ε.Ι) ὁργάνωσε συζήτηση γιά τά «Ἑρευνητικά Ἰδρύματα στην Ἑλλάδα σήμερα». Τό ὅλο πνεῦμα τής ὁργάνωσης, τής διαδικασίας καί τοῦ περιεχομένου τών εισηγήσεων εἶχε τή σφραγίδα τής συμμετοχῆς ὅλων τών ἀμεσα ενδιαφερομένων δηλαδή τών ἐρευνητῶν καί τών λοιπῶν ἐργαζομένων στά ἐρευνητικά κέντρα. Σέ ἀντιδιαστολή μέ τόν τρόπο πού ὁργάνωσε καί διατυμπάνισε τό Ὑπουργεῖο Παιδείας τό Συμπόσιο γιά τήν Τεχνική κι Ἑπαγγελματική Ἐκπαίδευση, ὅπου ἀποκλείστηκαν ὅλοι οἱ ἀμεσα ενδιαφερόμενοι φορεῖς. Στήν ἀνοιχτή αὐτή συζήτηση εἶχαν προσκληθεῖ νά συμμετάσχουν ἐκπρόσωποι κοινωνικῶν, πολιτικῶν καί ἐπιστημονικῶν φορέων. Εἶχαν κληθεῖ κι ἐκπρόσωποι τοῦ κράτους-συγκεκριμένα ἀπό τήν Ὑπηρεσία Ἐπιστημονικῆς Ἑρευνας καί Τεχνολογίας (ΥΕΕΤ) τοῦ Ὑπουργείου Συντο-

νισμοῦ, πού ὅμως δέν ἦρθαν. Ἀν, στην περίπτωση τοῦ συμποσίου γιά τήν Τ.Ε.Ε., ἀποκλείστηκαν οἱ πάντες, στή συζήτηση γιά τά ἐρευνητικά κέντρα τό κράτος ἐπιδεικτικά ἀγνόησε τήν ὑπαρξή μιᾶς νέας πραγματικότητας στό χώρο τών ἐρευνητῶν πού ἐργάζονται σ' αὐτά. Ἀντί τών γενικόλογων καί ἀσχετων μέ τήν ἑλληνική πραγματικότητα εισηγήσεων τής ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας, στό συμπόσιο γιά τήν Τ.Ε.Ε. εἶχαμε ὀκτώ μεστές καί πυκνογραμμμένες εισηγήσεις πού ἔθιγαν καίρια προβλήματα τής λειτουργίας τών ἐρευνητικῶν κέντρων.

Τά ἐρευνητικά κέντρα πού ἐκπροσωποῦνται σήμερα στό Συντονιστικό Ὅργανο εἶναι τά ἑξῆς: 1) Ἑρευνητικά Κέντρα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν: ὁ Σύλλογος Ἐπιστημονικοῦ Προσωπικοῦ 2) Ἐθνικό Ἰδρυμα Ἑρευνῶν: ὁ Σύλλογος Προσωπικοῦ τοῦ ΕΙΕ. 3) Ἐθνικό Κέντρο Κοινωνικῶν Ἑρευνῶν (ΕΚΚΕ), Σύλλογος Ἑργαζομένων. 4) Κέντρο Πυρηνικῶν Ἑρευνῶν Δημόκριτος: Σύλλογος. Πτυχιούχων Ἀνωτέρων Τεχνικῶν Σχολῶν Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀτομικῆς Ἑνεργείας. 5) Ἰνστιτοῦτο Γεωλογικῶν καί Μεταλλευτικῶν Ἑρευνῶν (ΙΓΜΕ). Συνδικάτο Ἑργαζομένων. 6) Ἰνστιτοῦτο Ὁκεανογραφικῶν καί Ἀλιευτικῶν Ἑρευνῶν (Ι.Ω.Κ.Α.Ε): Σύλλογος Ἐπί Συμβάσει Ὑπαλλήλων (ΣΕΣΥ) καί τοῦ Συλλόγου τοῦ Τεχνικοῦ καί Ἐπιστημονικοῦ Προσωπικοῦ (ΣΤΕΠ). 7) Κέντρο Προγραμματισμοῦ καί Οικονομικῶν Ἑρευνῶν ΚΕΠΕ: Σύλλογος Ὑπαλλήλων. 8) Σύλλογος Μεταπτυχιακῶν Σπουδαστῶν.

Ὁ Συντονισμός τών ἐρευνητῶν κι ἐνδύτερα τών ἐργαζομένων σέ ἐρευνητικά κέντρα, ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς δξυνσης καί τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τών προβλημάτων πού τόν τελευταῖο καιρό, μέ ἀφορμή τόν ἀγῶνα ἐνάντια στην αὐθαιρεσία καί στίς ἀπολύσεις τοῦ ἐρευνητικοῦ προσωπικοῦ τοῦ ΕΚΚΕ ὁδήγησε στίς πρώτες συναντήσεις ἀνάμεσα στά συνδικαλιστικά ὄργανα καί, τελικά, στή σύσταση τοῦ Συντονιστικοῦ Ὁργάνου. Ἐχε ἀποφασιστεῖ ἡ λειτουργία δύο βασικῶν ἐπιτροπῶν γιά τή μελέτη τών θεμάτων τῆς ἑρευνας καί τῆς ἐπαγγελματικῆς ὑπόστασης τοῦ προσωπικοῦ τών ἐρευνητικῶν ἰδρυμάτων. Ἡ δημόσια συζήτηση πού ὁργανώθηκε θεωρεῖται ἡ πρώτη στή σειρά ἄλλων πού προγραμματίζονται. Ἀκολουθεῖ μιá συνο-

πτική παρουσίαση των βασικών σημείων των Εισηγήσεων.

Η συζήτηση άνοιξε με εισήγηση της Γραμματείας του Σ.Ο.Σ.Σ.Ε.Ι όπου τονίστηκαν τὰ ἑξῆς:

1. Βασικά στοιχεία πού χαρακτηρίζουν τήν κρίση των ἔρευνητικῶν κέντρων καί τῆς ἔρευνας στήν Ἑλλάδα εἶναι τό γραφειοκρατικό ἀντιαναπτυξιακό θεσμικό πλαίσιο, ἡ ἔλλειψη συντονισμοῦ καί προγραμματισμοῦ, οἱ ἀνεπαρκεῖς πιστώσεις, ἡ ἀρνητική ἀντιμετώπιση ἀπό τήν μεριά τῆς κυβέερνησης. Συνέπειες αὐτῆς τῆς κρίσης εἶναι ἡ ἀδυναμία στήριξης μιᾶς ἀνεξάρτητης, αὐτοδύναμης καί ἔθνικα προσανατολισμένης κοινωνικο-οικονομικῆς καί πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης.

2. Σάν κεντρικά προβλήματα τῆς ἐπαγγελματικῆς ὑπόστασης καί ἐργασιακῆς κατάστασης των ἔρευνητῶν ἐπισημάνθηκαν:

(α) Ἡ διαδικασία τῆς ὑποβάθμισης καί ἀπομάκρυνσης, ἀπό τὰ κέντρα λήψης των ἀποφάσεων καί ἡ συχνή ἐκτόπιση ἀπό ξένους εἰδικούς.

(β) Ἡ ἀθέβαι καί ἀπροσδιόριστη ἐξέλιξη καί ἡ ἀνεπαρκῆς μισθολογική ἀμοιβή καί ἀσφαλιστική κάλυψη.

3. Οἱ κυβερνητικές πρωτοβουλίες περιορίστηκαν σέ ἀποσπασματικές, μεμονωμένες καί εὐκαιριακές ἐκδηλώσεις καί δέν ἀντιμετώπισαν τίς ἀναγκαῖες θεσμικές λύσεις.

4. Τῇ δράσει των συνδικαλιστικῶν φορέων των ἔρευνητῶν κι εὐρύτερα ὄλων των ἐργαζομένων στά ἔρευνητικά κέντρα, δέν τήν ἀντιμετωπίζει στενά. Ἡ ἀποτελεσματική διεκδίκηση ἱκανοποιητικῶν ὀρων ἱεραρχικῆς μισθολογικῆς καί ἀσφαλιστικῆς μεταχείρισης καί μόνο δέν ἀρκεῖ: Ἡ δυναμική κινητοποίηση των φορέων πρέπει νά ἔχει παράλληλα σά βασικό στόχο τήν οὐσιαστική συμμετοχή των ἔρευνητῶν στή διαδικασία ἐπιλογῆς των ἔρευνητικῶν στόχων, τήν ἐκπόνηση καί χρηματοδότηση ἔρευνητικῶν προγραμμάτων καθὼς καί τόν ἔλεγχο τῆς ἐφαρμογῆς των ἀποτελεσμάτων τῆς ἔρευνας.

5. Ἡ εἰσήγηση τῆς Γραμματείας, τέλος, ἐπεσήμανε πὼς ἔχει ζητηθεῖ ἀπό τίς ἀρμόδιες κρατικές ὑπηρεσίες, ἡ ἐνημέρωση τοῦ Ὁργάνου πάνω στίς προωθούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις των σχετικῶν μέ τήν ἔρευνα θεμάτων ὥστε μέ τὰ πορίσματα των μελετῶν, πού διεξάγονται μέ πρω-

τοβουλία τοῦ Ὁργάνου, νά συμμετάσχουν στή διαδικασία διαμόρφωσης τοῦ θεσμικοῦ πλαισίου γιά τὰ ἔρευνητικά κέντρα.

Ἀπό τίς ὀκτώ εἰσηγήσεις των συλλόγων καί ἀπό τή συζήτηση πού ἀκολούθησε, οἱ κύριες κατηγορίες προβλημάτων, πού ἀντιμετωπίζουν τὰ ὑπάρχοντα ἔρευνητικά κέντρα, εἶναι οἱ ἀκόλουθες.

(1) Ὁργανωτικά καί λειτουργικά προβλήματα: Τά Διοικητικά Συμβούλια ἀπό τήν ἴδια τους τή σύνθεση (πρόσωπα συνήθως ἀσχετα μέ τό ἔρευνητικό ἔργο τοῦ κέντρου καί μέ περιορισμένο χρόνο γιά τή συζήτηση των ἀποφάσεων) δέ μποροῦν νά ἀνταποκριθοῦν στίς ἀνάγκες των ἔρευνητικῶν κέντρων. Ἀπό τοὺς περισσότερους συλλόγους ἐπισημάνθηκε ἡ ἔλλειψη ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ, ἔλλειψη πού διευκολύνει τήν αὐταρχική συμπεριφορά ἢ καί τήν αὐθαίρεσία.

(2) Μιά δεύτερη κατηγορία προβλημάτων, σχετίζεται μέ τό περιεχόμενο τῆς δουλειᾶς τοῦ κάθε ἔρευνητικοῦ κέντρου καί τῆς σημασίας τῆς στήν οικονομική, κοινωνική καί πολιτισμική ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Ἀντί τῆς ἔρευνας-πάρεργου, οἱ περισσότεροι ἔρευνητές ἐπιζητοῦν τίς συνθήκες ἐκεῖνες πού θά τοὺς ἐπιτρέψουν νά προχωρήσουν σέ οὐσιαστική καί κριτική ἔρευνα, μακροπρόθεσμη καί προγραμματισμένη. Στά πλαίσια αὐτά τονίστηκε ἡ σημασία τῆς αὐτονομίας των ἔρευνητικῶν κέντρων καί τόν παράλληλο συντονισμό τους χωρίς παρεμβάσεις καί ἐπεμβάσεις. Στά πλαίσια αὐτά ἐξασκήθηκε καί κάποια κριτική γιά τό πὼς ἡ Ὑπηρεσία Ἐρευνας καί Τεχνολογίας ἀντί νά στηρίξει σέ πρώτη φάση τὰ ὑπαρκτά ἔρευνητικά κέντρα προτίμησε τήν ἐξατομίκευση τῶν ἔρευνας μέσω των προγραμματῶν πού ἀνακοίνωσε.

(3) Ἡ ἐπαγγελματική καί ἡ ἐπιστημονική ὑπόσταση τοῦ ἔρευνητῆ: Ὅλες οἱ εἰσηγήσεις τόνισαν πὼς σέ ὅλα τὰ ἔρευνητικά κέντρα πέρα ἀπό τήν ἔλλειψη προσωπικοῦ - μὴ κάλυψη ὀργανικῶν θέσεων - καί μὴ ἐπέκτασή τους, οἱ περισσότεροι ἔρευνητές ζοῦν σέ συνθήκες ἀβεβαιότητας πού στηρίζονται σέ μονοτεῖς ἢ διετεῖς συμβάσεις ἐργασίας τό πολύ. Τονίστηκε ἐπίσης ἡ ἀνάγκη συνεχοῦς ἐπιστημονικῆς ἀνανέωσης των ἔρευνητῶν σὺν τῷ χώρῳ τῆς εἰδικότητάς τους.

(4) Τὰ κρίσιμα οικονομικά προβλήματα

πού ἀντιμετωπίζουν τὰ περισσότερα ἔρευνητικά κέντρα ἔχουν ὀξυνθεῖ ἀπό τήν πολιτική περικοπῆς των δαπανῶν γιά τήν ἔρευνα: Παρά τό ἐξαιρετικά χαμηλό ποσοστὸ πού διατίθεται γιά τήν ἔρευνα συγκριτικά μέ τίς περισσότερες χώρες, ἡ γενικότερη οικονομική κρίση ἔχει ὀδηγήσει σέ ἀκόμη μεγαλύτερη μείωση. Παράλληλα ὅλος ὁ ἔλεγχος των δαπανῶν, μέ τίς γραφειοκρατικές καί χρονοδόρες διαδικασίες πού συνεπάγεται, χειροτερεύει τίς συνθήκες λειτουργίας των ἔρευνητικῶν κέντρων.

Ἡ ἔρευνητική διαδικασία σέ ὅλες τῆς τίς ἐκφάνσεις (ΑΕΙ, Βιομηχανική Ἐρευνα, Ἐρευνητικά Κέντρα) ὄχι μόνο δέν προωθείται τέσσερα χρόνια μετά τήν εἰσῆγηση γιά τίς μεταπτυχιακές σπουδές καί τήν ἔρευνα, ἀλλά, ὅσον ἀφορᾷ τουλάχιστον τὰ ἔρευνητικά κέντρα, βρίσκεται σέ ὀπισθοχώρηση.

Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι σέ πρόσφατη σύσκεψη των ὑποργῶν ἔρευνας, ἐπιστῆμης καί τεχνολογίας των χωρῶν μελῶν τοῦ ΟΟΣΑ, μπροστά σέ μιά γενικευμένη τάση περικοπῆς των δημοσίων δαπανῶν γιά τήν ἔρευνα, ἡ εἰσήγηση «εἰδικῶν ἐμπειρογνομῶνων» τοῦ ΟΟΣΑ τόνιζε:

«Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στά οικονομικά προβλήματα καί τήν πολιτική ἐκσυγχρονισμοῦ καί ἔρευνας εἶναι ἐξαιρετικά στενές. Ἡ μελλοντική ἀνάπτυξη των βιομηχανοποιημένων οικονομιῶν δέ μπορεῖ νά ἐξαρτηθεῖ μελλοντικά ἀποκλειστικά ἀπό μιά σωστή νομισματική ἢ δημοσιονομική πολιτική καί μόνο. Ἰδιαίτερα ὅλα συντείνουν στή συγκράτηση τοῦ πληθωρισμοῦ μέσω τοῦ περιορισμοῦ των ἐπενδυτικῶν δαπανῶν καί, στά πλαίσια αὐτά, ὅσον προορίζονται γιά τήν ἔρευνα. Ἐνῶ εἶναι ἀκριβῶς ἀπό τήν ἔρευνα καί τόν ἐκσυγχρονισμό πού μποροῦν νά προέλθουν μεσοπρόθεσμα καί μακροπρόθεσμα μιά σημαντική ἀνοδος τῆς παραγωγικότητας καί, παράλληλα, μιά ἀμβλυνση των ἐντάσεων στίς ἀγορές ἐργασίας».*

Σ.Π.

*Eggh. Le Monde, 10 Avril.

Συνέδριο του ΤΕΕ για τη βιομηχανία

ή
πώς ένα συνέδριο πρέπει νάναι κάτι περισσότερο από την άπλή παρουσίαση έστω και γόνιμων εισηγήσεων

Μέ το συνέδριο «Ή βιομηχανία στην Έλλάδα», πού όργάνωσε τό Τεχνικό Έπιμελητήριο από τίς 2 έως τίς 6 Φεβρουαρίου στην Άθήνα, συμπληρώθηκε ούσιαστικά ένας κύκλος συζητήσεων γύρω από τά προβλήματα τής Έλληνικής βιομηχανίας. Ή συζήτηση ξεκίνησε περίοι τόν Ίούνιο μέ τό συνέδριο του Πανελληνίου Συλλόγου Χημικών Μηχανικών και συνεχίστηκε τό Νοέμβριο μέ τό συνέδριο τής Ένωσης Έλλήνων Χημικών. Οί βασικές όμως απόψεις και τά κύρια προβλήματα έχουν πιά καταγραφεί και αναλυθεί. Έχουν άκουστεί οί θέσεις όλων τών ενδιαφερομένων: από τά πολιτικά κόμματα, τίς συνδικαλιστικές παρατάξεις και τούς επιστημονικούς φορείς μέχρι τό Σύνδεσμο Έλληνικών Βιομηχανιών και τόν Ίδιο τόν Ύπουργό Βιομηχανίας. Κι άκόμα, έχουν ανακοινωθεί πολλές ενδιαφέρουσες εισηγήσεις από πανεπιστημιακούς και από ανθρώπους πού δουλεύουν στη βιομηχανία ή μελετούν τά προβλήματά της.

Είναι αυτονόητη ή σημασία μιās τέτοιας πρώτης συστηματικής προσπάθειας γιά συζήτηση απόψεων και μελέτη προβλημάτων τής βιομηχανίας και μάλιστα σέ πανελλαδική κλίμακα, μέ τήν όργάνωση περιφερειακών προσυνεδρίων από τό ΤΕΕ. Καί ό έπαινος ανήκει δικαία στους χημικούς μηχανικούς, τούς χημικούς και τό ΤΕΕ, πού πήραν τέτοιες πρωτοβουλίες έξασφαλίζοντας ταυτόχρονα μιιά αντιπροσωπευτική επιστημονική, κοινωνικά και πολιτικά συμμετοχή.

Είναι επίσης χαρακτηριστικό και ιδιαίτερα ένθαρρυντικό τό γεγονός πώς ή προσπάθεια αυτή δέν περιορίζεται σέ καθαρά τεχνικά θέματα, αλλά άγκαλιάζει όλες τίς πλευρές τής τεχνολογικής και βιομηχανικής ανάπτυξης μέ ιδιαίτερη έμφαση στις κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις τους. Έρωτήματα του τύπου ποιός και γιά ποιόν παράγει, τί, πού και πώς παράγεται, βρίσκονται στην ήμερή-

σια διάταξη και παίρνουν νέες διαστάσεις και προοπτικές.

Είηαι φανερό, πώς ή αναλυτική κριτική αξιολόγηση του μεγάλου όγκου τών εισηγήσεων τών τριών συνεδρίων, ενώ είναι αναγκαία, ξεπερνάει τά όρια αυτού του σημειώματος. Περιοριζόμαστε έτσι σέ μερικές γενικές κριτικές παρατηρήσεις, μέ ιδιαίτερη άναφορά στο συνέδριο του ΤΕΕ, πού μπορεί νά είναι χρήσιμες στην όργάνωση άνάλογων πρωτοβουλιών στο μέλλον.

1. Ή —ούσιαστικά— δημοκρατικά όργανωμένη παρουσίαση τών εισηγήσεων θά περιόριζε τούς παράλληλους μονόλογους και θά διευκόλυνε τό διάλογο.

Ό χωρισμός του συνεδρίου σέ τέσσερις πολύ γενικές ενότητες και ή παραδοσιακή παρουσίαση σωρείας εισηγήσεων (κατά κανόνα μέ άπλή άνάγνωση τών κειμένων) δέν βοήθησαν:

(α) νά γίνει ή συζήτηση πιο συγκεκριμένη

(β) νά αναδειχτούν σέ κάθε ένότητα τά κύρια προβλήματα

(γ) νά συνοψιστούν οί συγκεκριμένες διαφορές απόψεων άνάμεσα στους εισηγητές

(δ) νά τεθούν καθαρά τά έρωτήματα, πού μένουν άνοιχτά γιά συζήτηση.

Είηαι φανερό, πώς ένα συνέδριο είναι κάτι περισσότερο από τήν άνάγνωση τών πρακτικών του ή από τή συνύπαρξη παράλληλων μονόλογων, πού είναι άλλωστε συνηθισμένο φαινόμενο στην Έλληνική κοινωνία. Έξάλλου δέν πρέπει νά υποτιμηθεί ό κίνδυνος ένας μί όργανωμένος διάλογος νά είναι τόσο αντιδημοκρατικός, όσο και ή έλλειψη διαλόγου.

Ίσως σέ μιιά τέτοια προσπάθεια δημοκρατικής όργάνωσης του διαλόγου νά βοηθούσε ένας περισσότερος αναλυτικός χωρισμός του συνεδρίου σέ συγκεκριμένες υπο-ενότητες μαζί μέ τήν καθιέρωση του θεσμού τών γενικών εισηγιών —θεσμός συνηθισμένος στο διεθνή χώρο.

Ό γενικός εισηγητής, κοινής άποδοχής και ευρύτερου κύρους, παρουσιάζει συγκεντρωμένα και σφαιρικά τά κύρια σημεία τών διάφορων εισηγήσεων πάνω σέ κάθε θέμα, συνοψίζει τά σημεία σύμπτωσης και διαφωνίας, βάζει τά κύρια έρωτήματα γιά τή συζήτηση πού ακολουθεί. Έτσι, άμέσως μετά τίς καθαρά

διευκρινιστικές έρωτήσεις, αρχίζει ή συζήτηση, πού διαρκεί πολύ περισσότερο χρόνο και έπικεντρώνεται στα κύρια κάθε φορά άνοιχτά προβλήματα. Από τήν πλευρά τους οί σύνεδροι ξεκαθαρίζουν καλύτερα τίς διαφορές πού υπάρχουν και μπορούν άμεσα και πιο ενεργά νά πάρουν μέρος στο διάλογο πού αναπτύσσεται. Ουτοπία; Ίσως πάντως μιιά τέτοια διαδικασία είναι πολύ πιο δημοκρατική από τό βομβαρδισμό τών συνέδρων μέ παράλληλους πολλές φορές μονόλογους σέ μιιά μεγάλη ποικιλία θεμάτων, λίγο πολύ άσχετων μεταξύ τους, μαζί μέ λίγη συζήτηση στο τέλος.

Είηαι δέβια γεγονός πώς ή εφαρμογή ενός τέτοιου τρόπου όργάνωσης τών εργασιών ενός συνεδρίου δυσχεραίνεται από τό γενικό κλίμα «μή-διαλόγου» πού επικρατεί στον τόπο μας, όπου ό καθένας έχει τήν άνεση νά λείι τά δικά του χωρίς νά κινδυνεύει νά ύποστει τόν αναγκαίο δημοκρατικό και επιστημονικό έλεγχο. Καί επιπλέον μπορεί νά είναι σίγουρος πώς θά χειροκροτηθεί από τούς δικούς του, ότι κι άν πει, αφού είναι δεδομένο πώς πρέπει νά κατατροπώσει τούς πολιτικούς, ιδεολογικούς και επιστημονικούς του αντιπάλους. Άν ή κύρια αίτία αυτής τής κατάστασης είναι ό άκρωτηριασμός γιά δεκαετίες του δήμοσιου διαλόγου και ό περιορισμός τών δημοκρατικών ελευθεριών από τό μετεμφυλιακό κράτος τής δεξιάς, κάποιες εύθύνες θά πρέπει σίγουρα ν' αναζητηθούν σήμερα και στην αντίληψη πού έχουν γιά τό διάλογο όρισμένες δημοκρατικές δυνάμεις.

2. Ό όγκος τών εισηγήσεων και ή άδυναμία έπιλογών περιορίζουν τή συζήτηση.

Μιιά άλλη άδυναμία του συνεδρίου, συνηθισμένη άλλωστε σ' άνάλογα συνέδρια, ήταν και τό παραγεμισμένο μέ εισηγήσεις πρόγραμμα. Ό τεράστιος όγκος του περιορίζει άσφυκτικά και τήν άφομοιωτική ικανότητα τών συνέδρων και τό χρόνο πού έμενε γιά συζήτηση. Έξάλλου και ή ποιότητα τών εισηγήσεων ήταν άνιση. Παρουσιάστηκαν πολύ σημαντικές και πρωτότυπες εργασίες μαζί μέ έπαναλαμβανόμενες σέ κάθε άνάλογη εύκαιρία κοινοτυπίες. Άκόμα εισηγήσεις γενικόλογες, αλλά και άλλες έντελώς ειδικές. Μιιά γρήγορη ματιά στα πρακτικά είναι

άρκετη γιά νά έντοπίσει καινείς τέτοιες άνισότητες. “Έλεγε, λοιπόν, από τό συν-έδριο ή άπαραίτητη διαδικασία έπιλογής τών είσηγήσεων γιά νά έχουν οί σύνεδροι τή δυνατότητα ν’ άκούν λιγότερο και νά προβληματίζονται ή νά συζητούν περισσότερο.

Θά πρέπει βέβαια νά όμολογήσουμε, πώς στίς σημερινές συνθήκες μιά διαδικασία έπιλογής είσηγήσεων, μπορεί ν’ άξιοποιηθεί από όσους θέλουν ν’ άποκλειστούν οί αντίθετες μέ τίς δικές τους άπόψεις. Κάτι τέτοιο, έπιχειρήθηκε από όρισμένους μέσα στην όργανωτική έπιτροπή του συνεδρίου του ΤΕΕ μέ άσπρήχτα έπιχειρήματα, όπως αυτό πού άκούστηκε ότι μιά είσηγησι, πού είχε 42 (σαρανταδυό) συγκεκριμένες παραπομπές, δέν ήταν τεκμηριωμένη. Εύτυχώς τό έγχείρημα άτύχησε.

3. Η γραπτή συζήτηση περιορίζει τό διάλογο.

‘Αλλά και ό συνηθισμένος πιά τρόπος όργάνωσης τών συζητήσεων δέ βοηθάει τήν άνάπτυξη του διαλόγου. Γιατί οί γραπτές διευκρινιστικές έρωτήσεις και παρεμβάσεις μαζί μέ τίς προφορικές άπαντήσεις τών είσηγητών, άπαλλάσσουν από τή δοκιμασία του διαλόγου κι αυτόν πού ρωτάει (άφού ξεπερνάει μέ τήν κατάθεση ενός χαρτιού πού διαβάζει άλλος) και τόν είσηγητή πού άπαντάει άνεξέλεγκτα άν, όπως και σ’ ό,τι θέλει.

Είναι χαρακτηριστική ή περίπτωση γνωστού άγροτολόγου, πού στό συνέδριο του ΤΕΕ έπεκτάθηκε και σέ θέματα βιομηχανίας μέ τόν ίδιο στερεότυπο τρόπο. “Όταν του ύποβλήθηκε μιά έρώτησι, πού τεκμηριώνε ότι ή «συνεργασία» κάποιας σοσιαλιστικής χώρας μέ τό ξένο κεφάλαιο είναι άνάλογη μέ τήν έλληνική και του ζητήθηκε νά έξηγήσει τό γεγονός, ό λαλιόστατος μέχρι τότε είσηγητής άπόφυγε άρχικά νά διαβάσει τήν έρώτησι. Στη συνέχεια, ύστερα από διαμαρτυρίες συν-έδρων και μέ ύπόδειξη του προεδρείου, αναγκάστηκε νά ψιθυρίσει κάποια κομμάτια της έρώτησης. ‘Αντί όμως γιά άπάντηση περιορίστηκε νά «καθισυχάσει» τούς συνέδρους και νά τούς διαβεβαιώσει πώς δέν ύπάρχει κίνδυνος γιά τίς σοσιαλιστικές χώρες από μιά τέτοια συνεργασία.

Μπορούμε, λοιπόν νά ύποστηρίξουμε, πώς μιά έλεύθερη, χωρίς γραπτούς

περιορισμούς και μέ δυνατότητα άντίλογου συζήτηση είναι ίσως πιά άπαιτητική αλλά σίγουρα πιά δημοκρατική και γόνιμη μορφή διαλόγου. ‘Υπάρχει άλλωστε και τό θετικό προηγούμενο του συνεδρίου της “Ένωσης Έλλήνων Χημικών, παρά τόν χρονικό, και εκεί, περιορισμό, μιά και ή παρουσίαση ενός μεγάλου όγκου είσηγήσεων άκολούθησε τήν πεπατημένη.

4... και οί συνέπειες του περιορισμένου διαλόγου

‘Ο περιορισμένος διάλογος έχει και τίς συνέπειές του. ‘Ετσι μαζί μέ όσα ενδιαφέροντα άναπτύχθηκαν στό συνέδριο, άκούστηκαν και πολλά άμίμητα μαζί μέ γνωστές έπαναλήψεις, κλασικές γενικολογίες, άλλανές θέσεων χωρίς έξηγησι, εύκολες γενικεύσεις, άκριτες ύποστηρίξεις θέσεων πού στόν πρώτο συγκροτημένο άντίλογο έγκαταλείπονταν.

‘Ανάμεσα στ’ άλλα:

● ‘Ακούσαμε από έπίσημα χείλη πώς ή έλληνική βιομηχανία δέν κατάφερε νά έξειδικευθεί σέ κλάδους ή τομείς και νά συγκεντρώσει τήν προσοχή της εκεί, αλλά δέν μάθαμε γιατί δέν έγινε αυτή ή έξειδίκευση, αλλά απλώς ότι θά μελετηθεί τό θέμα.

● ‘Ακούσαμε γνωστό οικονομολόγο, νά ύποστηρίζει μέ πάθος «πώς δέν ύπάρχει ή παραμικρή προϋπόθεση νά άσκηθεί έθνική πολιτική και έλεγχος στίς ξένες έπενδύσεις μετά τήν ένταξη στην ΕΟΚ» και ότι «ό βαθμός έξάρτησης της χώρας από τό έξωτερικό θά χειροτερεύσει» και *θυμηθήκαμε*, πώς ό ίδιος λίγο παλιότερα τόνιζε μέ *έμφαση* τίς δυνατότητες πού ύπάρχουν γιά άσκηση έθνικής πολιτικής μετά τήν ένταξη, στόν τομέα της έλεύθερης κίνησης κεφαλαίων. Καί άναρωτιόμαστε, πού δρίσκεται ή αλήθεια, όταν δέν... μπαίνει καν στόν κόπο νά μάς έξηγήσει τήν αλλαγή της θέσης του.

● *Μάθαμε* από συνδικαλιστική παράταξη, πού δέ χάνει εύκαιρία νά κατατροπώσει όσους ύποστηρίζουν τή σημασία τών κατακτήσεων τών εργαζομένων στίς χώρες της ΕΟΚ γιά τό έλληνικό συνδικαλιστικό κίνημα, ότι στην ‘Ελλάδα άναπτύσσονται «δρώμικες» βιομηχανίες μέ «δρώμικη» τεχνολογία, πού «δέν μπορούν πιά νά λειτουργήσουν στίς χώρες

της ΕΟΚ, έξ αίτίας τών εκεί κατακτημένων νομοθετικά μέτρων προστασίας τών εργαζομένων». Καί αναφέρθηκε τό παράδειγμα του άμιάντου και τονίστηκε πώς «στην ‘Αγγλία, στη Γαλλία και στίς άλλες εύρωπαϊκές χώρες δέν μπορούν νά σταθούν τέτοιες βιομηχανίες, γιατί είναι επικίνδυνες και προκαλούν καρκίνο και γιατί εκεί έχουν παρθεί μέτρα γιά τήν προστασία τών εργαζομένων».

● *Πήραμε*, από γνωστούς περιφερόμενους θεωρητικούς, μερικά απλά μαθήματα μαρξιστικής μεθοδολογίας κατά Politzer, γιά τίς σχέσεις του μέρους και του όλου όταν έξετάζουμε φαινόμενα όπως ή ΕΟΚ, μόνο πού ή έξέταση του ίδιου του φαινομένου, άμέσως πιά κάτω, κάθε άλλο παρά διαλεκτική ήταν.

● ‘Ακούσαμε γνωστό τραπεζικό παράγοντα νά ύποστηρίζει άρχικά τό θετικό ρόλο του μηχανισμού της άυτοχρηματοδότησης στίς έλληνικές συνθήκες. “Όταν όμως του αντίτάχθηκε ότι γιά τήν πλειοψηφία τών έλλήνων, παραδοσιακών και οικογενειακών έπιχειρήσεων ή άυτοχρηματοδότηση έδρασε πολλές φορές περιοριστικά και ότι τό φαινόμενο όπως λειτουργήσε δέν ήταν έκφραση του έσωτερικού δυναμισμού τους, τότε ό είσηγητής έκανε στροφή 180 μοιρών και διευκρίνισε ότι αναφερόταν στίς ύγιείς και μεγάλες έλληνικές έπιχειρήσεις. ‘Αλλά ποιές και πόσες είναι αυτές;

● *Παρακολούθησαμε* λαλιόστατο είσηγητή (τόν ίδιο πού στό συνέδριο τών Χημικών Μηχανικών, μεταφέροντας —ή γιά τήν ακρίβεια μεταφράζοντας— έμπειρίες τών χωρών του «ύπαρκτου σοσιαλισμού», είχε προτείνει νά γίνει ή έλληνική ‘Ακαδημία τό κέντρο της έρευνας και τεχνολογικής άνάπτυξης στην ‘Ελλάδα!), νά ύποστηρίζει άρχικά μέ πάθος ότι ή έξάρτηση της έλληνικής βιομηχανίας στηρίζεται στην άνυπαρξία του κλάδου τών εργαλειομηχανών και στη συνέχεια νά μένει άφωνος όταν ό εκπρόσωπος του ΣΕΒ τόν ρώτησε: «μά αγοράζουμε εργαλειομηχανές από τούς Σοβιετικούς. Καλά δέν κάνουμε;»

● Τέλος *μάθαμε* ότι ζούμε σήμερα στην έποχή του ultra-ίμπεριαλισμού και ότι έθνική άστική τάξη ύπάρχει μόνο στίς ΗΠΑ, και, ακόμα, ότι ή οίκοδομική δραστηριότητα πρέπει νά άποτελεί *σήμερα* στην στην ‘Ελλάδα βασικό μοχλό βιο-

μηχανικής ανάπτυξης, μιά πού τροφοδοτεί μιά σειρά άλλες βιομηχανικές δραστηριότητες.

5. Καί ό άπολογισμός;

Στή συνολική έκτίμηση του συνεδρίου δέν μās βοηθάει ό συμπερασματικός άπολογισμός, πού διαβάστηκε από μέλος της Διοικούσας Έπιτροπής του ΤΕΕ, στό κλείσιμο των εργασιών του. Ήταν ένας άπολογισμός, πού θά μπορούσε νά συνταχθεί καί πριν άρχίσει τό συνέδριο καί άσφαλώς τό άδικοΰσε. Έπιπλέον έβαζε καί μερικά έρωτηματικά γιά τήν άντικειμενικότητα του είσηγητή του, πού διάστηκε νά ξεκαθαρίσει προφορικά, πώς ή προσπάθεια άπομυθοποίησης του θέματος ΕΟΚ καί έλληνική βιομηχανία, δηλαδή ή τρίτη άποψη πάνω

στό θέμα, άπέτυχε. Στό γραπτό κείμενο πού δημοσιεύτηκε δέν ύπήρχε μιά τέτοια διατύπωση.

Οί κριτικές παρατηρήσεις πού εκθέσαμε έδώ δέν άναιρούν σέ καμιά περίπτωση τή γενική έκτίμηση πώς τό συνέδριο του ΤΕΕ γιά τή βιομηχανία ήταν άναντίρρητα ένα θετικό γεγονός. Όπως θετικά ήταν καί τά δύο συνέδρια πού προηγήθηκαν. Ίδιαίτερα αν συγκριθούν μέ τήν έπίσημη άπαράδεκτη σιωπή. Οί Έλληνες τεχνικοί, οί εργαζόμενοι γενικότερα συνειδητοποιούν όλο καί περισσότερο τήν άνάγκη νά μελετήσουν τά προβλήματα της έλληνικής βιομηχανίας, νά καταγράψουν τίς κυριότερες τάσεις της βιομηχανικής ανάπτυξης, νά τίς αξιολογήσουν σέ σχέση καί μέ τίς αντί-

στοιχες έξελίξεις στο οίευνη καταμερισμό εργασίας. Νά δώσουν τήν άπαιτούμενη σημασία στά πολιτικά καί κοινωνικά προβλήματα πού γεννούν αυτές οί έξελίξεις καί φυσικά νά διαμορφώσουν μιά στρατηγική παρέμβασης.

Όσο γιά τίς άδυναμίες αυτής της προσπάθειας, πού εκφράστηκαν καί στό συνέδριο του ΤΕΕ, αυτές είναι χαρακτηριστικές καί γεννήματα της σημερινής κρίσης της έλληνικής κοινωνίας. Ό μόνος τρόπος γιά νά ξεπεραστούν είναι πρώτα ν' άναγνωριστούν καί μετά ν' άναζητηθούν νέες καί όχι ξαναζεσταμένες άπαντήσεις καί νά παρθούν τολμηρές πρωτοβουλίες.

Γ. Καλογήρου

Η ΑΥΓΗ
και ό νεμνητη
οικονομικη βτηλη

